

L/ho

verval-
dag

paraaf
voor
gelezen

speciale aandacht gevraagd

par.
lezer

ARGANG 147
FEBRUARI 1978

2

II

F

KON. MIL.ACADEMIE
BIBLIOTHEEK
Postbus 90.154
4800 RG. BREDA

militaire spectator

WAARIN OPGENOMEN
DE OFFICIËLE
MEDEDELINGEN VAN
DE KONINKLIJKE
LANDMACHT EN DE
KONINKLIJKE
LUCHTMACHT

De Britse
antitankraket
Swingfire,
afgevuurd van
een FV 438
(zie biz. 76)

militaire spectator

MAANDBLAD

waarin opgenomen de officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht

UITGAVE:

Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap

HOOFDREDACTEUR:

W. Walthuis
brigade-generaal der infanterie b.ä.

ADJ.-HOOFDREDACTEUR:

H. A. Baaij
kolonel van de Koninklijke luchtmacht

REDACTEUREN:

P. Huysman
majoor der infanterie

ir. H. Lankhorst
kolonel van de technische staf

W. C. Louwerse
luitenant-kolonel van de Koninklijke luchtmacht

drs. J. W. M. Schulten
majoor van de verbindingdienst

CORRESPONDENTIE:

Grote Marktstraat 40, Den Haag
Tel. (070) 72 13 68

ABONNEMENTEN:

f 25,—, buitenland f 30,— per jaar, losse nummers f 2,50

ADVERTENTIES:

Hoofdstraat 367 / Postbus 139,
Sassenheim. Tel. (02522) 1 06 46
Contractprijzen op aanvraag

NADruk VERBODEN

inhoud

-
- 46 Officiële mededelingen van de Koninklijke landmacht en de Koninklijke luchtmacht
-
- 47 Een lastige manoeuvre
-
- 49 The emergence of the new situation: the Japanese army on Java after the surrender, door drs. W. G. J. Remmelink, reserve tweede luitenant der intendance
-
- 67 De vrouw in de krijgsmacht, door P. Fröling en H. Springer, cadetten-vaandrig der artillerie
-
- 72 De flexibele-defensieconceptie en de overdracht van informatie, door W. Boekwijt, luitenant-kolonel van de verbindingdienst
-
- 76 To stop a tank, by Norman L. Dodd, colonel UK Army, retired
-
- 81 Karl von Clausewitz en Mainz 1793. De militaire leerschool van een intelligente knaap, door J. R. Evenhuis, journalist
-
- 88 Mening van anderen: De nieuwe Amerikaanse gevechtstank XM1 General Abrams
-
- 89 Nieuwe uitgaven
-

OFFICIELE MEDEDELINGEN

KONINKLIJKE LANDMACHT - KONINKLIJKE LUCHTMACHT

Uit de landmacht- en luchtmachtorders

- LaO 77022 (78/342c).** Instelling commissie studie economische wetenschappen beroepsofficieren Koninklijke landmacht.
- LaO 77023 (23.2/14).** Vaststelling bepalingen inzake rangschikking, oprichtingsdata en genealogieën van eenheden der Koninklijke landmacht.
- LaO 77024 (91.5/10).** Vaststelling inspectie- en defileermarsen.
- LaO 63049 (55.17/59) / LuO 63539 (55.17/57).** Tegemoetkomingen wegens inkomstenderving en reiskosten (herdruk, september 1977).
- LaO 77025 (55.1/9ad) LuO 77516 (55.1/9aa).** Wijziging boekwerk Regelingen inkomsten militairen Koninklijke landmacht en Koninklijke luchtmacht.
- LaO 77026 (23.1/81) / LuO 77517 (23.1/84).** Taak Centraal Filmbureau voor de Krijgsmacht.
- LuO 77518 (56/46).** Aanmaak van leggerbescheiden bij opkomst voor eerste oefening.
- LaO 67051 (51.15/81) / LuO 67550 (51.15/77).** Buitengewoon verlof ten behoeve van jeugdwerk (herdruk, oktober 1977).
- LaO 77027 (56/58).** Aanmaak van leggerbescheiden bij opkomst voor eerste oefening.
- LaO 77028 (51.2/115).** Groot verlof en klein verlof in afwachting van groot verlof voor dienstplichtigen der KL.
- LaO 77029 (51.15/106) / LuO 77519 (51.15/99).** Buitengewoon verlof ten behoeve van adoptie.
- LaO 77030 (09/12a).** Gedragswetenschappelijk onderzoek in de KL.
- ☆
- Lumed 516-77 (23.1/77b).** Commissie studie automatisering en mechanisering van de bestuurlijke informatieverwerking van beroepsofficieren KLu.
- Lamed 026-77 (23.24/8f) / Lumed 517-77 (23.24/7f).** Bewakingsgebieden brigades Koninklijke marechaussee.
- Lamed 027-77 (23.29/8w).** Benoeming tot beroepsofficier.
- Lamed 028-77 (55.12/60) / Lumed 518-77 (55.12/63).** Betalingsdata militaire bezoldiging in 1978.
- Lamed 039-70 (03/8) / Lumed 530-70 (03/8).** Aanwijzingen regeling verzekering vliegcrisico's 1969 (herdruk, oktober 1977).
- Lamed 031-77 (53/61)/Lumed 519-77 (53/62).** Onderscheidingsteken voor langdurige dienst als officier.

Lamed 032-77 (78/35bf). Hogere technische vorming van officieren der Koninklijke landmacht, cursus 1979.

Lamed 033-77 (51.13/43). Overplaatsing van officieren naar het dienstvak van de geneeskundige troepen.

Lamed 034-77 (78/441). Opleiding tot beroepsofficier.

Lamed 036-77 (56/59) / Lumed 520-77 (56/47). Tandheelkundige behandelingskaart en tandheelkundige registratiekaart.

Lumed 504-71 (23.1/65). Instelling stuurgroep „Mens in de Klu” (herdruk, november 1977).

Mededelingen van het Commando Opleidingen Koninklijke landmacht

VS 2-1120/10 (Velddienst deel 10, tekenen en schetsen te velde). Dit nieuwe voorschrift dient ter vervanging van het uit 1958 daterende VR 2-1120/10. Een hoofdstuk bouw-, weg- en waterbouwkundig tekenen is toegevoegd; het overzicht van het organiek aanwezige tekengereedschap en materiaal, dat aan wijzigingen onderhevig is, is weggelaten.

VS 17-411/5 (Miniatuur-schietoefeningen met het boordwapen 25 mm op M113A1 C en V). Dit voorschrift bevat de miniatuur-schietoefeningen met het .22 inch geweer gemonteerd op een bracket op het boordwapen 25 mm op M113A1 C en V.

De aandacht wordt erop gevestigd, dat officieren, die maandelijks van Rijksweg de „Militaire Spectator” ontvangen, bij wijziging van hun adres, dit schriftelijk kenbaar dienen te maken bij het Ministerie van Defensie, Afdeling CPD, Bagijnestraat 36, Den Haag.

Een lastige manoeuvre

* * Niet zonder reden prijkt *eenvoud* — „keep it simple!” — in de opsomming van beproefde grondbeginselen, zowel van de oorlog- als de gevechtsvoering: bevelen moeten eenvoudig zijn en niet voor tweeërlei uitleg vatbaar, manoeuvres moeten weinig ingewikkeld zijn zodat zij zonder haperingen kunnen worden uitgevoerd, verplaatsingen op het gevechtveld moeten in vloeiende lijnen worden opgezet en volvoerd om de leiding daarover en de coördinatie daarvan niet voor onoverkomelijke moeilijkheden te plaatsen. Immers, het uitvoeren van verplaatsingen onder gevechtsomstandigheden is al moeilijk genoeg zónder allerlei ingewikkelde patronen die misschien de toeschouwers bij een exercitiedemonstratie zouden kunnen boeien maar die te velde het onderlinge verband tussen de verschillende eenheden kunnen verstoren en vrijwel zeker zullen leiden tot een verloren gaan van het *momentum*. De tacticus, wie er veel, zo niet alles, aan is gelegen juist dat essentiële momentum „erin te houden”, zal daarom — ook al is hij niet doorkneed in Newtons bijdragen tot de klassieke mechanica — de voorkeur geven aan de simpele rechte lijnige beweging, waarbij de wet van de traagheid immers verzekert dat het aan de massa van de eenheid meegegeven arbeidsvermogen zo min mogelijk zal afnemen op de weg naar het gestelde doel.

Nu mag wel als bekend worden verondersteld dat het allerminst eenvoudig is voornoemd proces om te keren. Wanneer eenmaal de massa op de verkeerde weg in beweging is gezet zal dezelfde wet van de traagheid het alsnog afremmen bemoeilijken, om van een zo drastische ingreep als het keert maken maar niet te reppen. Te meer zal er sprake zijn van een *lastige manoeuvre*, als de massa zich blijkt te bewegen langs een *hellend vlak*, en uiteraard a fortiori indien daarop de wrijvingsweerstand zodanig gering is dat in feite van een tegenwerkende kracht niet kan worden gesproken. In een dergelijke situatie is het zeer de vraag of een keert maken — ongeacht of dat nu rechts- dan wel links-

om zou geschieden — alles in aanmerking genomen wel enige invloed, hoe gering ook, zou hebben op de verplaatsing in de richting van het niet langer begeerde doel: het in andere omstandigheden zo essentiële momentum zou dan zeer wel oorzaak kunnen zijn dat het gegeven commando „rechtsomkeert . . . mars!” geen ander zichtbaar effect heeft dan dat slechts aller neuzen de andere kant op draaien. Het zal wel duidelijk zijn, dat het alsdan zelfs niet meer van belang is of het bedoelde commando al dan niet luidkeels en al dan niet uit volle overtuiging werd gegeven door degene die voor ditmaal eens honderdtachtig graden frontverandering wenste uit te drukken in een gewijzigd momentum!

Het was — uiteraard met enig ingebouwd voorbehoud omdat ten tijde van het persklaar maken van het vorige nummer van de Militaire Spectator nog niet kon worden gesproken van „het” nieuwe kabinet — met name deze onmacht tot het 180° wijzigen van de bewegingsrichting op het hellende vlak, die tussen de regels door in het Nieuwjaars-editoriaal tot uitdrukking werd gebracht. Het was en is, zoals de geregelde lezer zal hebben begrepen, allerminst een aanloop tot het al op voorhand excuseren van het nieuwe bewindstrio voor het geval zij er niet in zouden slagen het verder afglijden van defensie op korte termijn tot staan te brengen om vervolgens in hoog tempo weer terug te gaan naar het niveau waarop het militaire instrument eens stond en, gezien de internationale situatie, ook thans behoort te staan. Neen, een al bij voorbaat aanvoeren van verontschuldigheden zou stellig niet leiden tot vergroting van de wrijvingsweerstand, laat staan tot een perfecte uitvoering van de lastige manoeuvre die zal zijn vereist om een doel te bereiken dat een beweging vergt die tegengesteld is aan het glijden naar de afgrond. De wrijvingsweerstand die in de voorbije periode door de volksvertegenwoordiging werd opgebracht bleek niet toereikend om te kunnen verhinderen dat er van een eenparig versnelde beweging moest worden gesproken. Het staat nog te bezien of de nieuwe samen-

stelling van de Tweede Kamer een merkbare remming zou waarborgen. Kortom, het is aan de nieuwe minister van defensie en zijn beide staatssecretarissen, in eerste instantie een luid en duidelijk „... kéért!” te laten horen, waarbij het defensiepersoneel en de medebelanghebbenden — in casu het gehele Nederlandse volk — níét bepaald geïnteresseerd zullen zijn in het woord dat aan dat uitvoeringscommando voorafgaat!

Het lijkt overigens geen twijfel dat sterke krachten zullen worden ingezet voor het handhaven van het momentum in de, in deze kolommen herhaaldelijk gewraakte, voor defensie ongunstige richting. In dat verband is het — zonder met deze opmerking een politieke voorkeur te willen uitspreken — misschien wel betreurenswaard dat de Partij van de Arbeid niet langer verantwoordelijkheid draagt voor dit departement: een zekere terughoudendheid, zoals die tot voor kort af en toe nog wel kon worden opgemerkt bij de fractieleden die sterke bindingen hadden met antimilitaire stromingen uit de achterban, lijkt in de gegeven verhoudingen weinig waarschijnlijk!

Dat alles vermag evenwel niet weg te nemen dat er voor defensie weer hoop is; góede hoop zou wellicht te optimistisch klinken, terwijl er voorlopig nog weinig uitzicht is op een aanmerkelijke verbetering. De naaste toekomst zal moeten leren in hoeverre de thans optredende bewindslieden in staat zullen blijken tot méér dan „keert” roepen tegen een ontkrachte massa die het verderfelijke momentum niet kwijt kan.

In de eerste jaren na de Tweede Wereldoorlog, toen de Nederlandse krijgsmacht nog was uitgerust met Brits materieel waaronder ook de befaamde

Brenccarriers, plachten de bestuurders van deze op stalen rupsbanden rijdende gevechtsvoertuigen van tijd tot tijd hun bekwaamheden te demonstreren door op klinker- of betonwegen in volle vaart een zodanige ruk aan de besturingsorganen te geven dat het voortjagende voertuig 180° om zijn as draaide, waarna het toch in de oorspronkelijke richting bleef doorschuiven tot de vergeefs malende rupsbanden opnieuw voldoende greep op het plaveisel kregen om de massa te kunnen helpen aan een nieuw momentum, ditmaal in de richting waaruit de carrier was gekomen. Voor het welslagen van die lastige manoeuvre was het essentieel dat de bestuurder zijn vak verstond en zijn voertuig volkomen beheerste. De latere rupsvoertuigen leenden zich minder voor dergelijke demonstraties, omdat de rupsbanden met ingebouwde rubber strips of blokken een zó grote wrijvingsweerstand bezaten dat het keert maken veel sneller in de nieuwe bewegingsrichting kon worden omgezet, al bleef ook dan de manoeuvre op zich zelf lastig voor de bestuurder.

Hoewel het mogelijk vaak erop leek dat de Nederlandse krijgsmacht op gladde glij-ijzers moest blijven doorschuiven, ook al zou er een stevige ruk aan het stuur worden gegeven, mogen de nieuwe bestuurders erop rekenen dat de greep op het wegdek ruimschoots is verzekerd: van vergeefs malende rupsbanden zal geen sprake zijn... mits afdoende maatregelen worden getroffen om te voorkomen dat het hellende vlak nog eens extra wordt begoten met slipbevorderende stoffen. Met andere woorden: het voertuig is bereid te gehoorzamen en de lastige manoeuvre tot een goed einde te brengen. Het wachten is nog slechts op de passende ruk om de 180°-wending te effectueren!

The emergence of the new situation: the Japanese army on Java after the surrender

drs. W. G. J. Remmelink

reserve tweede luitenant der intendance

The Dutch Parliamentary Enquiry Committee which was created by the Dutch Parliament on November 6, 1947 to enquire into the policies of the Dutch government during the war, concluded that the following ten factors were decisive in frustrating Dutch policy in Indonesia after the surrender of Japan.

De schrijver van nevenstaand artikel is sino-looog/japanoloog. Gedurende meer dan een jaar — tot hij als reserve tweede luitenant der intendance met groot verlof vertrok — was hij werkzaam op de Sectie Krijgsgeschiedenis van de Landmachtstaf. Voor de studie van het onderwerp raadpleegde hij onder meer een aantal tot dusver niet of nauwelijks toegankelijke bronnen, waaronder ook Japanse. De belangstelling in, ook buitenlandse, vakkringen voor dit artikel is reeds gebleken, reden waarom het in het Engels werd gesteld. Inmiddels stemde de redactie in met een vanwege de afdeling Indonesische Geschiedenis van de James Cook University te Townsville (Australië) ontvangen verzoek het te mogen overnemen. Ook in Indonesië vond de schrijver reeds erkenning: in het kader van het culturele verdrag tussen Nederland en Indonesië aanvaardde hij een docentfunctie aan de Gaja Madah Universiteit in Djokjakarta.

Voor de oudere lezers is het ongemeen boeiend in dit artikel beschreven te vinden wat de achtergronden zijn geweest van de beruchte Bersiap-periode. De jongeren kunnen zich terdege laten voorlichten over de wijze waarop het eertijds zo imposante Nederlandse imperium verbrokkelde. Voor een ieder is het goed, aan de hand van deze studie te beseffen welke verreikende consequenties eruit kunnen voortvloeien wanneer een oorlogvoerende partij zich zózeer heeft geconcentreerd op het winnen van de oorlog dat er geen of nauwelijks aandacht werd geschonken aan de voorbereiding van wat onmiddellijk ná de eindzege zou dienen te gebeuren.

1. The almost complete lack of information on the Dutch side about political and military developments in Indonesia during the Japanese occupation.

2. The coinciding surrender of Japan and change made in operational theatres in the Far East. As a result of these events, too few troops were available to the English to permit them to execute those occupational tasks they had undertaken freely and, even, at their own insistence.

3. The proclamation of August 17, 1945 instituting the new Republic of Indonesia.

4. The underestimation by the Dutch of the magnitude and the strength of the Republican movement.

5. The time lag between the surrender of Japan and the first Allied landings on Java.

6. The insufficient information available to the Dutch government about the situation on Java after September 1945.

7. The very great shortage of Dutch military power, caused primarily by the liberation of the whole of the Netherlands in May 1945 instead of September 1944.

8. The public actions of General Christison at the end of September and the beginning of October 1945 and the attitude of higher English authorities.

9. The unwillingness of the Japanese to obey the orders of the Allied Commander, especially those concerning the maintenance of public peace.

10. The delayed liberation of 80,000 Dutchmen interned in camps on Java, who remained in Republican territory.

(*Enquêtecommissie Regeringsbeleid 1940-1945*, 1956, Vol. 8A and B: 721).

History, it seems, had dealt the Dutch a very bad hand to play in Indonesia after the war. But they were not, even if they gave this impression, the only ones, for the same could be said of the other three players, the Indonesians, the English, and

the Japanese. All of them were playing with poor cards, and only one of them held something of a trump; but even this was a trump which, when played, might only make a winner of one of the other players. These were the Japanese, for only they had sufficient military means at their disposal to force the situation in a direction favorable to one of the other parties. It was clear to the Dutch, the Indonesians, and the English that the attitude taken by the Japanese 16th Army on Java would certainly be crucial to the subsequent course of events.¹

Thus, the foremost question in the minds of all three of these parties was what the reaction would be of the 16th Army to 'the emergence of the new situation', as the Japanese euphemistically called their unconditional surrender.

On the Indonesian side there were two general views held about the situation. On the one hand, the *pemudas* (youths) held the radical view that independence should be proclaimed regardless of what attitude the Japanese would take. They gambled on the probability that the Japanese would not interfere, and that, even if they did, the Indonesians would be able to withstand them with Peta, Heiho, and other Indonesian armed forces.² On the other hand, the older Nationalist leaders held the opinion that against the armed might of the Japanese the Indonesians were defenceless, and that the attitude of the Japanese had to be ascertained before an independent Indonesia could be proclaimed (Nugroho 1975: 17-19).

Unlike the Indonesians, the Allies were in no position to ascertain anything. They could only hope that the 16th Army would keep to normal procedures and maintain the status quo at the time of surrender, even though they had, in fact,

no clear idea of what that status quo constituted.

The Rangoon agreement

On August 14, 1945, Admiral the Lord Louis Mountbatten, Supreme Allied Commander South East Asia (SACSEA) learned that not only had Japan accepted the Potsdam Proclamation, but also that this operational theatre had been enlarged to include the greater part of SWPA (South West Pacific Area) south of the Philippines, which had been the responsibility of General MacArthur. The change in operational theatres at this time was unexpected, although not a complete surprise, for since the conception of SEAC (South East Asia Command) in August 1943 there had been moves to change the boundaries of SEAC and SWPA, and it had previously been discussed with Mountbatten at Potsdam (Mountbatten 1951: 181).

The reasons for this change have never been made completely clear. Initially, the British seemed to have been in favor of it for prestige reasons, and later the Americans for political reasons, in that they did not want to have any part in reinstating colonial powers in their former colonies (*Enquêtecommissie* 1956, Vol. 8A and B: 484-523; Djajadiningrat 1958: 7-17). The reasons given to Mountbatten, however, were purely military. By taking responsibility for SWPA south of the Philippines Mountbatten would free MacArthur to completely concentrate on the invasion of Japan (Mountbatten 1951: 181). The degree to which these military reasons remained pertinent when Japan surrendered is not stated, but the change was nevertheless effected, placing Mountbatten in a very difficult position. And with this new arrangement, the

¹ There were about 70,000 Japanese on Java at the time of the surrender. This number comprised roughly 30,000 Army personnel, 20,000 Navy personnel, and 20,000 civilians. The latter were for the most part directly employed by the Army in the Military Administration. (For more details see Miyamoto 1973: 44, 193; and 'Bundel Japane Rapporten' Doc. II, Vol. 5). The 16th Army was organized in three territorial units: the 27th and 28th Mixed Brigades were stationed in West and East Java respectively, each built around a nucleus of four battalions, and a provisionally formed unit of two battalions was located in Central Java. As Japanese war strategy in Southeast Asia had been centered on Singapore, Java figured mostly as a supply base. The plan had been that if the Allies were to land on Java, the 16th Army would retreat to the mountains of East and West Java, and conduct guerrilla operations from there, with the Bandung plateau as the last redoubt (Defence Agency of Japan 1976, Vol. 92: 393-5).

² The Peta (*Sukarela Tentara Pembela Tanah Air*, or in Japanese *Giyugun*) was a Indonesian-officered, locally based volunteer army. Its formation had been ordered on October 3, 1943. After cadres had been trained, the actual formation began at the end of January 1944 in each residency and continued, until by the end of the war 67 battalions of about 500 men each had been formed. The total strength comprised about 38,000 men. Prominent local men were appointed as battalion commanders to provide general leadership, but the actual leading of troops was entrusted to company and platoon commanders (Defence Agency of Japan 1976, Vol. 92: 447-8). In contrast to the Peta, the Heiho or Auxiliary Corps was completely integrated into the Japanese Army. (For further information on these and other Indonesian forces, see also Aziz 1955: 224-230, and Anderson 1961: 37). These forces were supposed to play an important part in the guerrilla operations which were mentioned in note 1.

Dutch, who had made all their agreements for their return to Indonesia with MacArthur, had to start all over again.

With inadequate troops, shipping, and Intelligence, Mountbatten had to occupy an area which he had not expected to come under his command until much later, if at all, for he had never given his definite agreement to the scheme (Mountbatten 1951: 181-183). Moreover, any speedy action on his part was precluded by MacArthur's³ order of August 19 that no actual document of surrender could be signed and no landings on or reoccupation of territory in Japanese hands could be made until the formal surrender of Japan had taken place. Likewise, as Mountbatten learned on August 21, the official change in operational theatres would not become effective until after that date (Woodburn Kirby 1969: 230).

The first task which Mountbatten set himself was to try to contact the Japanese, at the same time proceeding with *Operation Zipper* (the invasion of Malaya) more or less as planned. This, however, proved to be much more difficult than expected.

Not until August 20 was contact established with Field-Marshal Count Terauchi Hisaichi, Supreme Commander Japanese Expeditionary Forces Southern Regions, who was headquartered in Saigon. Terauchi's area of command coincided for the greater part with that of SEAC, and by General Order No. 1 he would have to surrender to Mountbatten. Only on August 23 did Terauchi, after having received the formal cease-fire order from the Japanese High Command, comply with Mountbatten's order to send a delegation to Rangoon to sign a preliminary agreement of surrender (Woodburn Kirby 1969: 236). On Sunday August 26 a Japanese delegation arrived at Rangoon, and finally, more than ten days after the Japanese had surrendered, the Allies were in a position to ascertain the attitude of the Japanese Army.

The Japanese delegation, headed by Japanese Army Southern Regions Chief-of-Staff Lieutenant-General Numata, and further consisting of Rear Admiral Chudo, Lieutenant-Colonel Tomura, and two interpreters, were met in a 'strictly correct and coldly polite' manner, as Mountbatten had wanted it, by a twenty-man delegation headed by Lieutenant-General Browning. Representatives of the United States, China, Australia, the Nether-

lands, and France were also part of the delegation. Beginning on August 26, plenary meetings were held for three consecutive days.

Although it was clear from these meetings that the Japanese intended to carry out the cease-fire and the surrender in a honourable and responsible way, it was soon apparent that both delegations had come to Rangoon with different attitudes. The Japanese, writes Mountbatten, 'had come to Rangoon feeling that they were in a position to bargain over, or at least comment on the terms which I had laid down for the execution of the surrender' (Mountbatten 1951: 184). They were even 'unrepentant' as he indicated to the Joint Chiefs-of-Staff (SEACOS 458). The British felt that since the Japanese had accepted unconditional surrender they had no right to criticize or to comment on the orders; they should only ask for clarifications, as Rear Admiral Chudo did when he asked an explanation of the term 'radar' which was new to him (Minutes 2nd Plenary Meeting). According to Mountbatten, the Japanese attitude was most clearly reflected in a letter from Terauchi to him, which Numata produced during the second plenary meeting: in this 'are set forth, in considerable detail, what amounts, in effect, to the conditions which are to govern the surrender and the subsequent period' (SEACOS 458).

Mountbatten was clearly not prepared to take Terauchi's 'desires' into account, and Terauchi's letter met the same fate as the so-called 'Final Note of Japan', which was sent to the Allies the day after Japan had accepted the Potsdam Proclamation, and to which it bears a curious resemblance. Both the letter and the note list a number of 'desires', which if fulfilled would have enabled the Japanese government in the one case or Terauchi in the other to better deal with problems resulting from the surrender. But neither Washington nor Mountbatten wondered whether these desires could reveal anything about the situation in Tokyo or Saigon. To them, the messages seemed more like 'brazen-faced impertinence', coming as they did after the unconditional surrender (Butow 1954: 225). Both requests were ignored, for, as Mountbatten writes, 'my orders are clear and explicit and cover all necessary points with the exception of three on which I have sought confirmation of my policy viz: the status of the surrendered Japanese, their employment on labour, and disarming' (SAC(45) 144/1).

A closer reading of Terauchi's letter, of Mount-

³ MacArthur had been made Supreme Commander for the Allied Powers on August 15.

batten's orders to the Japanese (as contained in the Local Agreement of Rangoon and its appendices), and of his instructions on how to treat Japanese surrendered forces and enemy civilians (SAC(45)143 and SAC(45)141/1) reveals, however, that there were a number of points on which the Japanese intended to take action, or indeed took action, which were not unequivocally covered by Mountbatten's orders.

What appeared, in the light of subsequent events, to be the most important of these points was that Terauchi proposed in his letter to withdraw all Japanese military personnel, with the exception of a small force to be left behind for the population, to areas other than those to be occupied by the Allied Forces. This, he felt, would preclude the possibility of any conflicts or incidents between the Allied Forces and the Japanese Forces (SAC(45)144/1). Mountbatten responded by ordering a general stand-fast of all Japanese Forces, excepting movements necessary for essential maintenance purposes, and in a few other cases (SAC(45)143 Appendices A and B). At the same time, however, he gave the impression that Terauchi's proposal was not really objectionable:

- a. by instructing his commanders that the Japanese Forces would eventually have to be confined under Japanese command to certain areas (SAC(45)141/1);
- b. by giving the Japanese detailed orders to evacuate certain areas in Malaya, Burma, Thailand, and French Indo-China (SAC(45)149);
- c. by, for the time being, leaving the responsibility for the maintenance of the Japanese Forces with the Supreme Commander Japanese Expeditionary Forces Southern Regions (SAC(45)143 Appendix A), which left the possibility open for this Commander to move his forces to areas where he could maintainance of law and order among the maintain them.

Of course, had the Japanese been completely in control not only of their own forces, but also of the native population in the areas they occupied, the difference between Mountbatten's orders and Terauchi's suggestions would not have mattered very much. But as Mountbatten had in effect no intelligence data on both these points, he might at least have found Terauchi's letter useful as a reflection of what was going on in the occupied

territories, rather than dismissing it as an act of pure impertinence.

Japanese policy on Java

Japanese policy on Java was clearly in line with the suggestions given by Terauchi in his letter to Mountbatten. On the morning of August 16 the Bureau Heads of the Staff of the Japanese 16th Army held a meeting at which the Head of the General Affairs Bureau of the Military Administration, Nishimura, and Nomura, Head of the Planning Section of the same Bureau were also present.

The meeting was held to decide on the line to be taken. An official surrender order had not yet been received, but compliance with the Imperial Broadcast of the previous day was agreed upon, as was the adoption of a 'sincere' attitude towards the Allies. The interests of Japan, and the protection of Japanese were to serve as guidelines for future behavior. Representatives of the Military Administration suggested that, since the guidance of the Indonesian Independence movement had become impossible, the framework of political participation of the Indonesians should be further enlarged.⁴ Among other topics, the necessity for changing from a war industry to a civilian industry in Indonesia was discussed. However, the primary decision reached was the unanimous agreement to disband the Peta and Heiho

⁴ During the war, steps had been taken by the Japanese to grant Indonesia independence. The Tojo declaration of June 1943 offered political participation in the governing of Indonesia to the Indonesians but not independence. This was followed by the Koiso declaration in September 1944, which offered independence but gave no indication of how and when this was to be achieved. Nevertheless a number of concrete steps were taken, such as the further enlargement of the role of the Indonesians in the Military Administration, but the most important measure was the convening of the *Badan Penyelidik Usaha Persiapan Kemerdekaan Indonesia* (Committee to investigate measures for the preparation of Indonesian Independence) or BPKI, in May 1945. In July 1945 procedures were speeded up, and on August 2 the Japanese announced the establishment of the *Panitia Persiapan Kemerdekaan Indonesia* (Committee for the Preparation of Indonesian Independence) or PPKI. This committee was to prepare for independence, which was to be scheduled for September 7. In Saigon on August 11 Terauchi appointed the Indonesian nationalist leaders Sukarno and Hatta president and vice-president of this committee, which was to be formally inaugurated on August 19. However, the day after the return of Sukarno and his party from Saigon the Japanese surrendered, an event which formally ended the Japanese guidance of Indonesian Independence.

forces. Later in the morning a meeting was held with representatives of the Defence Units of West, Central, and East Java to work out the disbanding of the Peta and Heiho. During this last meeting the disappearance of the Indonesian nationalist leaders Sukarno and Hatta was reported (Miyamoto 1973: 49, 50). Sukarno and Hatta had been abducted to the Peta garrison of Rengasdenklok, about 50 kilometers east of Jakarta by radical *pemudas*, who tried to persuade them to make a unilateral declaration of independence (Anderson 1961: 70-71; Reid 1974: 25-29). Though the Japanese did not have this exact information they certainly guessed that something was being planned; thus the disappearance of Sukarno and Hatta only reinforced their determination to disband the Peta and Heiho. The order to disband the Peta went out on August 17th and became effective on the 19th; the order to disband the Heiho was issued on the 20th (SEATIC IV: A/1113 and A/1119). On August 18 the 7th Area Army, under the command of which the 16th Army fell, also issued an order to disband the Peta and Heiho (Defence Agency of Japan 1976, Vol. 92: 454).⁵

The Japanese were fully prepared to disband the Peta and Heiho by force of arms if necessary, but all went peacefully (Miyamoto 1973: 51). In some cases the Japanese seem to have used a variety of pretexts like telling troops that they were to be issued new equipment to get them to relinquish their weapons, but most troops were too surprised to offer any resistance. Moreover, indecision or even actual support on the part of some Indonesian leaders facilitated the Japanese move (Anderson 1972: 99-103).

In the evening of August 18 the 16th Army received an official telegram ordering the cessation of hostilities, and on the 21st the commanders of the units were assembled at General Headquarters. At this meeting the Imperial Proclamation calling for the cessation of hostilities was read and the policy for dealing with the new situation was explained. This policy specified: obedience to the Imperial Proclamation; sincerity vis-à-vis the Allies; and friendship with the Indonesians. With regard to this last point, the 16th Army decided, since the Peta and Heiho forces had been dis-

banded and with them the spectre of another Blitar rising⁶ exorcized, to take some concrete measures. Though the Japanese did not recognize the independence which was proclaimed by the Indonesians on August 17 — it was finally done unilaterally, but not before the leaders had obtained some indication that the Japanese would not interfere — they now decided out of a sense of commitment to the promises of independence given before the end of the war and out of a sense of gratitude for the help which the Indonesians had given them, to at least put no obstacles in the way of a peaceful progress towards Indonesian independence.

With the disbanding of the Peta and Heiho this seemed possible. Thus, on August 21 the 16th Army ordered its own confinement, effective as of August 25, to those areas where they could be self-sufficient for at least six months. Only small detachments were left in the cities to maintain law and order (SEATIC IV: A/1120; Miyamoto 1973: 60). Japanese civilians were to remain at their posts while women and children were sent to hospitals in the mountains. In case difficulties would arise all civilians were to be brought to the army internment areas.

The Japanese were fully aware that this might seem to the Allies a breach of surrender terms, but they decided to risk it. Moreover, when a telegram from Singapore reached them on August 29 informing them that essentially the same measures had been taken there, but that in addition the remaining guard/police units were allotted only five rounds of ammunition per man, they readily adopted the same measure, despite their realization that what was appropriate for Singapore was not necessarily appropriate for Java. If the Allies censured these measures, it was decided that the explanation, that they were taken to avoid unforeseen clashes between the Allies and the Japanese, would be given. The battle troops were released from their duties of maintaining the public peace, and this assignment was given to the police and 80-man Kempeitai (Japanese Military Police), further reinforced with a number of troops. The Indonesian police consisted of 24,000 men with 80 machine guns, 10,000 rifles, and 15,000 hand guns, to which force a small number of Japanese were attached. With the exception of these weapons, all Japanese arms were to be collec-

⁵ The 7th Area Army with Headquarters in Singapore comprised the 16th Army on Java, the 25th Army on Sumatra, the 29th Army in Malaya, and the 37th Army on Borneo. In its turn it was subordinate to Headquarters of the Southern Army in Saigon.

⁶ In February 1945 the Peta Garrison of Blitar had revolted against the Japanese (Nugroho 1974; Anderson 1972: 36; note 3).

ted starting September 1 (SEATIC IV: A/1127, A/1129; Miyamoto 1973: 60).

On August 29 the 16th Army on Java finally received the Allied orders of the Rangoon Agreement, and on September 4 a command from Imperial General Headquarters in Tokyo was received ordering the disbanding of Peta and Heiho, the maintenance of the status quo, and the safe transferral of arms to the Allies at their present locations. However, since things were proceeding smoothly, the 16th Army decided to continue on the previously set course, and to ignore these orders in cases where they were at variance with the measures already taken (Miyamoto 1973: 61).

Though originally concerned that the Allies would censure them for taking these measures, the Japanese were eventually quite successful in disguising the discrepancies even to the point of intimating that their actions were the results of Allied orders. Anderson, for example, quotes 'Allied orders' issued on August 18, and bases his story of the measures mentioned above on interrogation reports of Japanese officers made after the war (Anderson 1961: 95, 118). But, as has already been indicated, the Japanese did not receive any Allied orders until August 29; Mountbatten did not even establish contact with the Japanese until August 20; and his orders to the Japanese in Indonesia to evacuate the areas of Padang, Medan, Palembang, Batavia, and Surabaya, to at least five miles outside these cities were not issued until September 23 (NGS 100). Without having received any orders, the Japanese knew very well — as might be expected of any regular army — what normal surrender procedures were, having accepted surrender so often in the beginning of the war themselves; indeed, the conditions they imposed on the Dutch in 1942 did not essentially differ from those which were imposed by Mountbatten.

The Japanese military command knew what was expected of them, and they knew further how to anticipate orders which might be forthcoming from the Allies. So it is not surprising to find Japanese officers referring to Allied orders to justify their actions of an earlier date while conveniently glossing over the fact that these measures were taken often weeks before any detailed Allied orders were received. In some of the interrogation reports the impression is given that the reasons for interning the Japanese troops were mainly disciplinary. But this seems more of

a convenient rationalization than an explanation based on any fact. There is no indication that the Japanese had any serious disciplinary problems. Miyamoto (1973), for example, makes no mention of them, and in view of histories of disciplinary problems in the Japanese Army it is unlikely that such problems existed. As a rule, Japanese troops never revolted except when higher officers took the lead, and these, as was mentioned above, had arrived at a common viewpoint at the meeting of August 21.

Field Marshal Terauchi was probably fairly well aware of what was going on and tried in his letter to Mountbatten to protect himself from future Allied censure, but his letter was ignored. By the beginning of September the Japanese on Java had implemented to an extreme degree the most important suggestion made by Terauchi in his letter, without the knowledge of the Allies.

The effects of Japanese policy

The effects of the Japanese measures were soon felt. Since their independence proclamation the Indonesians had been organizing, and by the beginning of September their Republic had taken shape. The PPKI elected Sukarno and Hatta President and Vice-President, and, after the removal of its Japanese members and the inclusion of a number of prominent Indonesians, it became the *Komité Nasional Indonesia Pusat* (Central Indonesian National Committee) or KNIP. National Committees (*Komité Nasional Indonesia*, or KNI), were set up everywhere to organize politically at the local level. The constitution prepared by the BPKI had been adopted almost completely. A police force, the *Badan Keamanan Rakat* (People's Security Body) or BKR, was established, consisting for the greater part of former Peta and Heiho soldiers. But most important, the members of the civil service were won over to the side of the Republic. In order to avoid a confrontation with the Japanese, the civil service was to function in a dual role by remaining part of the Japanese administration, but it was at the same time loyal to the Republic. The same duality operated in the case of the Cabinet, of which most members were simply the heads or advisors of departments of the Japanese administration (Anderson 1972: 85-117). In this way the stage was set for a rather smooth take-over from the Japanese.

Popular response was cautious in the beginning, as people did not really believe that Japan had

surrendered. But after the public announcement by the Japanese of their surrender on August 23, the movement gathered force. Yet the Japanese were still very much in control and incidents were rare. On August 18, the Kempeitai in Serang were attacked, resulting in one person killed and one injured, and the POW camp in Bandung was attacked on August 25, an incident which resulted in one recorded death, but on the whole the situation remained fairly calm. With the end of the fasting month on September 7, however, and more specifically with the disappearance of Japanese troops to their internment areas, such incidents became more common.

The Indonesian leadership had succeeded in galvanizing public support for the Republic, but the response they got in the end was far stronger than what they had asked for. Dissatisfied with the *diplomasi* (diplomacy) tactics of the leaders, who attempted, by maneuvering the Japanese out of the way and taking over the administration, to strike a responsible posture and appear very much in control, the *pemudas* called for a struggle (*perjuangan*) to oust the Japanese forcibly from their positions and to take their arms. In this way, they felt they could better prepare for the arrival of the Allies, and more specifically the Dutch. They had no illusions that the Dutch would be sympathetic to the Republic, even if this Republic succeeded in keeping the situation in hand an running the country; and Dutch radio broadcasts from the outside did nothing to convince them otherwise.

The call for *perjuangan* in an already potentially revolutionary situation, however, unleashed forces which turned not only against the Japanese, but which also cut away at the very roots of the young republic. The hostility caused by the Japanese occupation, which had stirred the population to a much stronger degree than even the Dutch colonial administration had, compounded by the deprivation and even, in some areas, actual starvation during the last year of the war, fused with powerful Muslim sentiments, Javanese mysticism, and elements of traditional banditry to form an explosive energy no one could control. Certainly the officials who belonged to the lower echelons of the administration and who had so often been the instruments of the Japanese during the occupation, could do nothing to moderate the volatile fury of those who were now carrying the banner of *Merdeka*.

The Japanese were taken by surprise. Their wartime experiences in Indonesia, unlike those in the Philippines or China where strong resistance movements had existed, had not led them to believe that they would have great difficulties on Java even after their surrender. Their policy seemed fairly well thought-out. Although certainly self-serving in that they wanted to avoid any kind of foreseeable trouble, they hoped by their voluntary self-internment to render a service to the Indonesians. With the Japanese out of the way and the task of maintaining law and order placed mainly in the hands of the Indonesian police, they hoped to put the Indonesian leadership of Sukarno and Hatta in such a position that they would become indispensable to any solution of the Indonesian problem. Moreover, they expected that the power and freedom to act which they gave to Sukarno and Hatta would be sufficient to pacify the demands of the more radical elements among the Indonesians. By filling the political vacuum which was created by the Japanese surrender with Sukarno and Hatta and the physical vacuum created by their self-internment with forces supposedly loyal to Sukarno and Hatta, it was hoped that Sukarno and Hatta would become for the Allies the foremost party to negotiate with, which should result in at least a de facto recognition of the Indonesian Republic.

It was hoped that in this way the political road would be open for a peaceful attainment of independence. Moreover, the Japanese would not be involved, and they would retain the friendship of the Indonesians.

This policy might have worked. When the first Allied representative, Rear Admiral Patterson, arrived off Tanjong Priok harbor on September 15, the Japanese impressed upon him the strength of the independence movement, and the necessity for an Allied policy which would take into full account the changes which had been wrought in Indonesia during the three and a half years of Japanese occupation (Miyamoto 1973: 64-68; Van der Wal 1971, Vol. I: 150; Enquête-commissie 1956, Vol. 8A and B: 673 ff; Yamamoto, 'An Individual...'). The main Japanese argument was that without the cooperation of the nationalists nothing could be achieved in Indonesia except a bloodbath, an argument which more astute Dutch observers would arrive at themselves about a month and a half later (Van der Wal 1972, Vol. II: 21). The argument, however, was not lost on Mountbatten. With too few troops at

his disposal yet to impose anything in even the most favourable of times, let alone a period in which the new Labour Government in London was not disposed to permit any military ventures because of the events which had taken place in Greece earlier that year, he clearly saw the solution in dealing with Sukarno and the nationalist leadership much as he had dealt with Aung San in Burma in a similar situation (Van der Wal 1971, Vol. I: 308, 357, 358). The Dutch, however, would have nothing to do with this.

Viewing the situation mainly in terms of law and order, they felt cheated by the Japanese and abandoned by the English. Even if they were convinced of the necessity for finding a place for the independence movement within the framework of their policies, they were certainly not prepared to deal with people like Sukarno, whom they regarded as a criminal and a collaborator of the worst kind.

Thus, the converging Japanese and English policies were now undercut, on the English side by the intransigent attitude of the Dutch, and on the Japanese side by the fact that their policy had misfired. By the beginning of October the situation had run so far out of hand that nothing short of a complete redeployment and rearming of the 16th Army would be necessary to break a deadlock, which the Japanese considered not to be of their own making. And even if they did intervene, intervention could result in nothing except the enmity of the Indonesians toward the Japanese and many casualties. Nevertheless, as will be detailed later, in the beginning of October the Japanese came quite close to adopting such a policy.

During the latter half of September the Japanese still thought that they were able to handle the situation. There had been confrontations; there had been casualties; some utility services and factories had been taken over or attempts had been made to take them over; but large-scale confrontations had been avoided. On September 18, the Allies issued an order forbidding mass meetings, the carrying of arms by Indonesians, and the flying of the Indonesian flag, and the Japanese promulgated this order. In spite of this order, the Indonesians decided to hold a mass meeting in Gambir Square in Jakarta on September 19, either out of protest, as the Japanese suggested, or because they had already planned it and did not want to call it off. The Japanese put heavy pressure on the nationalist leaders to call the meeting off, but the latter, under equally heavy pres-

sure from the *pemudas*, decided to continue with the meeting. As a compromise, Sukarno made a very short speech, asking the people to trust the leaders and to go home quietly. The crowd obeyed, and the meeting, which had been held under threatening Japanese guns, ended in at least a psychological victory for the Indonesians (Miyamoto 1973: 69-71; Anderson 1972: 119-124).

The next day the British told the Japanese that they would remain responsible for the maintenance of the public peace, and that they should disperse mass meetings like the one of the day before with tear gas if necessary. On September 21 the 16th Army held a staff meeting and arrived at the following policy: in the interest of the reconstruction of Japan the Japanese should be quickly and safely demobilized and anything which might impair the honor of Japan in the course of demobilization should be avoided.

The following five points were adopted as guiding lines for their policy.

1. An independent Indonesia would be best for Japan. Endeavours should be made to implement an early withdrawal of the British and Japanese Forces, leaving the Dutch and the Indonesians in a position to find their own solution.
2. A sincere attitude towards the Allies should be taken; in particular armed clashes or any conflict which might impair the honor of Japan should be avoided.
3. The good will between the Japanese and the Indonesians should be maintained; thus, the use of arms should in principle be avoided.
4. All Japanese, army personnel, civilians in the service of the army, and Japanese nationals should without discrimination be protected and demobilized.
5. Post-war affairs should be managed along the following lines:
 - a. until the take-over by the Allies, the main task of the Japanese army would concern the preservation of law and order. In this case the police should as much as possible be put in the foreground, while the Japanese Army should take a supportive position in the background;
 - b. the transfer of power to the Allied Army would take the form of a transfer from the Japanese Army to the Allied Army. But attempts should be made to help the Indonesians take the initiative and to try to make the Allied Army

recognize the reality of the Indonesian situation (Miyamoto 1973: 75).

In fact, the above was just a reaffirmation of the policy decided upon after the surrender, but which, with the imminent arrival of the first Allied troops, was about to be really put to the test.

The Indonesians did not have much confidence that the Japanese would be able to achieve anything for them with the Allies, and in fact the Japanese were not very optimistic either. On September 25 the Indonesians decided to cut their ties with the Japanese, to abolish the dual role of the Indonesian officials, to declare them officials of the Republic, and to take over from the Japanese what they could, including arms. The number of incidents increased sharply, but the Japanese, in spite of repeated Allied orders to take sterner measures, put up only token resistance. It were, however, the events in Surabaya which precipitated the crisis.

The Surabaya surrender⁷

Since the proclamation of the Republic the situation in Surabaya had conformed in general to the pattern existing elsewhere, except perhaps that a number of incidents which had taken place there made the population more *bersiap* (ready) for revolutionary struggle. Moreover, the stature of the older nationalist leaders in Surabaya was much less than that of those in Jakarta, which allowed militant *pemudas* to take the initiative at a much earlier date.

The disbanding of the Peta was effected without conflict. The only notable indication of protest was the disappearance of the flag of the Peta Battalion in Grissee (approximately 15 km north of Surabaya). After disbanding the Peta, the Japanese began collecting their arms and preparing for their self-internment. By September 6 the arms were collected. Of the approximately 10,000 Japanese in Surabaya (Navy personnel excluded) only a small group of personnel remained behind

⁷ The following version of the Surabaya surrender is essentially based on the report of Captain P. J. G. Huijjer RNN, the official Allied representative in Surabaya (*Enquêtecommissie* 1956: 594-606); the version of the same incident given by Lt.-Col. Tanaka, a staff officer of the Japanese Army Command in Surabaya Miyamoto 1973: 99-131); the report of Lt. Cdr. P. G. de Back, the RAPWI representative in Surabaya (Van der Wal 1971, Vol. I: 486, note 4); and the interrogation reports of Rear Adm. Mori, and Vice Adm. Shibata, both of the Japanese Navy Command in Surabaya.

to transfer weapons and administration to the Allies, along with a ten-man Kempeitai group and a company infantry of about hundred men as guards (Miyamoto 1973: 63, 109). Thus, when Mountbatten issued the order on September 23 commanding the Japanese to evacuate the area within five miles of the city and five miles from the east side of the Westervaarwater (NGS 100), the Japanese Army had long since cleared Surabaya and interned itself in the interior. The internment camp of the Japanese Navy, however, was not yet ready, so the Navy removed its personnel to the neighbourhood of Malang in accordance with Mountbatten's order. Of the Navy about 4,000 persons remained in Surabaya (Shibata, 'General Course...'; Miyamoto 1973: 131).

While the Japanese were moving out, however, internees from the Japanese camps were moving in. Although Mountbatten had given the order that no one should leave the camps, this order was to some degree ignored; moreover, Eurasian internees had apparently been told by the Japanese that they could 'go home' (Kretz n.d.: 10). The arrival of some large groups of ex-internees increased tensions immensely. The Indonesians who had put up check-points complained that some of the groups returning carried arms, while the mainly Eurasian Red Cross helpers accused the Indonesians of interfering with their humanitarian work. It was into this already tense atmosphere, in which each side accused the other of provocations, that the first Allied party, the Mastiff Carbolic party led by second Lt. Antonissen, landed on September 18. This group was one of a number of parties organized by the Anglo-Dutch Country Section (ADCS) or Force 136, originally an organization which had send undercover parties into Malaya and Sumatra during the war. After the surrender of Japan these were parachuted into Sumatra and Java, or, as in the case of Sumatra, came out into the open to check the situation in the camps and to gather general information under the name of RAPWI (Recovery of Allied Prisoners of War and Internees) parties, although the real RAPWI parties would only move in some time later.

The Japanese learned of their arrival while engaged in an Army-Navy meeting on the reception of Allied troops. At this meeting the Navy proposed among other things to remove the camouflage colors from the city, erect welcome arches, and had already organized a Eurasian band and dancers. They ordered the members of the Carbolic party

to be escorted to the Yamato (Oranje) Hotel. There a great number of Dutch, Eurasians, and Indonesians assembled. The Japanese depicted the scene as a gathering of silent, resentful Indonesians, triumphant Dutch, and tense Japanese guards.

The next morning, while the leaders of the party were visiting Japanese Headquarters, some members of the party raised the Dutch flag on the hotel. This was the signal for the Indonesians to attack. A wild fight ensued during which the Indonesians managed to tear off the blue band of the Dutch flag, thus turning it into the Indonesian flag. In the fight a number of people were killed, among whom was Mr. Ploegman, a well-known Eurasian political leader. According to the Japanese the Oranje Hotel incident greatly raised the morale of the Indonesians, strengthened their unity, and made them conscious of the power of the people.

On September 21, the RAPWI commander for East Java Second Lt. De Back of the Dutch Navy came to Surabaya. He immediately sent the Caribolic party back to Jakarta and then proceeded to order the Japanese to make preparations for the evacuations of Dutch women and children from the camps near Semarang to Surabaya. This evacuation was considered necessary because of the appalling conditions in those camps. These camps were used mainly for the internment of women and children. As the Japanese had expected the first Allied landings on East Java, all the men were interned in West Java, the last redoubt of the Japanese in their plan for the defence of Java, in order to prevent the Allies from quickly liberating and rearming these men (Miyamoto 1973: 147). The Japanese, though afraid that the arrival of more Dutch in Surabaya would only aggravate the situation, complied with De Back's orders, after checking with Headquarters in Jakarta. From September 29 until October 2, when the evacuation was suspended because of the worsening situation, a daily transport of about 500 women and children arrived in Surabaya. De Back estimated, that, apart from these 2,000 women and children, about 3,000-4,000 ex-internees entered Surabaya through their own efforts.

The first Allied military representative to come to Surabaya was Captain Huijer of the Dutch Navy. He arrived on September 23 on the orders of Admiral Helfrich, the Commander-in-Chief of the Dutch Forces in SEAC, and with the approval of Rear Admiral Patterson, to inspect the naval

base and see if it could be quickly put in use again for the Dutch fleet. He impressed upon Major General Iwabe, Commander of the 28th Mixed Brigade and the East Java military sector, and Vice Admiral Shibata, Commander of the 2nd Southern Expeditionary Fleet, the wishes of Patterson concerning law and order.

The following day, he left for an inspection tour of Balikpapan, returning on September 29 via Jakarta to Surabaya. This time he arrived with new orders from Patterson: to prepare the Allied reoccupation of Surabaya. Finding that the situation had deteriorated, he ordered the Japanese to increase their guards. Seven companies (approximately 700 men) were recalled from the mountains, and about 43 guard- and check-points were set up.

On September 30 the Japanese decided to recall five more companies from the mountains. These troops were armed with 15 rounds of ammunition, some light machine guns with 100 rounds, and a great number of blank cartridges. These troops had, however, not yet arrived on the first of October.

On that day the Indonesians attacked. They first took the Hitachi factory; at about 12 o'clock they seized the radio station; and in the afternoon they occupied the hospital. Their tactics were well thought-out. Their first targets were lightly guarded places where the Indonesian employees submitted requests to be allowed to take the place over. This was followed by negotiations while a large crowd mixed with Indonesian policemen demonstrated outside. In the case of the hospital, patients from the Indonesian hospital were brought in on stretchers to press their demands. Although not violent, these tactics were intimidating enough for the small number of Japanese guards to give in. Moreover, they were under orders not to use their arms, an order which had been reaffirmed in a telephone call made to Headquarters in Jakarta.

The take-overs during the day had been fairly organized affairs of ex-Peta and Heiho soldiers and students, and the town at large had remained quiet. But when evening fell the whole town became involved. Masses of people ran through the streets armed with sharpened bamboos and krisses, shouting '*merdeka*'. Major-General Iwabe put his remaining troops on alert, despite the fact that his staff still thought the Indonesians would not dare to attack the Japanese Army directly.

Having witnessed the independence demonstrations of March 1, 1919 in Korea, Iwabe seemed to have a better feeling for the situation, as one of his staff officers later remarked. However, the alert order came too late, and most of his officers did not reach their posts. Many were stopped by the crowd and pulled out of their cars, and even Iwabe himself was barely able to return to his Headquarters after dinner. The uproar lasted the whole night, as the Indonesians took over one after another of the Japanese supply dumps.

The next morning, the Japanese organized an Indonesian guard to escort the last transport of women and children from the train station to their lodgings, and then reported the situation to Headquarters in Jakarta, demanding, among other things, that further RAPWI transports be stopped.

They were advised not to make use of arms, a suggestion with which Iwabe was in full agreement, particularly in view of the fact that this reinforcements had not yet arrived. At about 7:00 a.m. a large crowd attacked the communications center of the Japanese Headquarters. Communication wires were cut, but the personal intervention of Iwabe prevented a complete take-over. At about 9:00 a.m. the Commander of the former Peta battalion of Grisse, dr. Mustopo, came to the Japanese Headquarters. He remained there for the rest of the day. No details of his talks with Iwabe are available except for the fact that Iwabe explained to him the policy of the Japanese Army and tried to enlist his help in preventing further incidents.

Since dr. Mustopo was in fact the leader of the whole uprising, it seems not unreasonable to assume that he was there mainly to keep an eye on the Japanese activities, if not even to try to make a deal with Iwabe. At about 10 o'clock, the message came that the Indonesians were attacking the Kempeitai, and that a fight was in full swing. Hastily dispatched officers from Headquarters managed, with the aid of Indonesian policemen, to stop the fighting after some time, but the Kempeitai building was occupied by the Indonesians. In the evening the Indonesians attacked the Japanese Navy, managing despite sporadic fighting, to take over most of the Naval Base. (In fact, there had been earlier attacks on the Navy, but this was not known by the Japanese Army Headquarters since the Army and Navy Headquarters were completely out of touch during the course of most of the events, not only with each other,

but also with their own units.) By midnight the Japanese Army in Surabaya was completely disarmed, with the exception of the Ohara Battalion which was still being reinforced by troops coming from the concentration areas.

On the morning of October 3, the situation was reported to Headquarters in Jakarta, but the order was sent out that on no account should Japanese troops resort to arms. In fact, Japanese Headquarters in Jakarta had been under strong Allied pressure to use weapons, but until that point they had avoided it. In fact, the same morning, Major-General Yamamoto, Chief-of-Staff of the 16th Army, was summoned to Allied Headquarters and was given a direct order to this effect, but these developments were not communicated to Surabaya.

While the Japanese were trying to reach a decision as to whether or not arms should be used, Captain Huijer decided to act. Infuriated by what he considered to be a refusal by the Japanese to put down the uprising, he decided that he had at least to try by whatever means available to keep the Japanese Headquarters intact and also under his control.

From Sudirman, the Indonesian Resident of Surabaya, whom he had visited to protest about the state of law and order, he learned that the Indonesians were planning to attack the Japanese Headquarters that night. In order to prevent this, he struck a deal with Sudirman and the local KNI, to the effect that the Indonesians would leave him the Japanese as POW's, and would not attempt to take over the Japanese Army and Navy Headquarters, the Naval Aviation Yards, and the aerodrome, on the condition that the Japanese Admiral and General would surrender to the Allies.

Apparently Huijer rather naively misinterpreted the thrust of the entire movement. He described it as being strictly anti-Japanese, and not yet anti-European or anti-Eurasian, and clearly thought that once the hated Japanese were removed and the objects they controlled labelled Allied Property, the Indonesians would be satisfied and the mob would disperse. If the Indonesians really succeeded in making Huijer believe that they only wanted to get rid of the Japanese, while in fact they could not have cared less about the Japanese and were interested only in their arms, they can only be admired for their cunning. But perhaps it was also not so difficult to fool the old colonial, whom the Japanese describe as a tragic hero burning with pride and ambition... a Tyrone Power with

a monocle in his left eye. He was not, they felt, one who had a great understanding of the circuitous actions of the Indonesians; not that he ignored them, but he measured them by pre-war standards. It is also possible that he trusted Sudirman, who was, according to the Japanese, an old pre-war acquaintance of his, too much. Whatever the true explanation might be, armed with the assurances from the local *Komité Nasional* that they desired to cooperate only with the Allied Command, he went to the Japanese Army Headquarters.

There, having first asked for a drink, he explained to the Japanese the situation as he saw it and what could be done about it. He spoke only in Dutch, which his interpreter, the only other non-Japanese there, put into what was called by the Japanese present 'adequate Japanese'. When Huijer told them that they had been completely disarmed, Iwabe objected, saying that the Ohara Battalion and his Headquarters were still armed and functioning. This Huijer ignored. He continued by saying that the Indonesians were planning to storm the Japanese Headquarters that night and that the only way to prevent this and to restore order would be for the Japanese to surrender to him, thereby placing everything formerly under Japanese control under that of the Allied Command. Allied property, he explained, would not be touched by the Indonesians, as had been promised to him by Resident Sudirman. And in no case should the Japanese Army open fire on the Indonesians.

The Japanese were dumbfounded. Finally Iwabe answered that he understood Huijer's demands, but that for such a momentous decision he had first to consult Headquarters in Jakarta. Huijer replied that there was no time for that and gave the Japanese five minutes to come to a decision. Iwabe thereupon consulted with Yasuoka, the Head of the Military Administration in Surabaya, the only other Japanese present apart from Lieutenant-Colonel Tanaka, one of Iwabe's staff officers. Yasuoka whispered to Tanaka that in this way a solution for the arms problem could be reached without jeopardizing their ties with the Indonesians. At 16:30 p.m. Iwabe solemnly surrendered his sword to Huijer, who needed it as proof for the Indonesians. Thereafter he left for the Japanese Navy Headquarters, where at about 19:30 p.m. the same scene was enacted.

Huijer's story of the affair differs in three important aspects from the Japanese version

given above. In the first place, he does not mention Iwabe's remark that the Ohara Battalion was still armed. In the second place, he maintains that the surrender was not an official surrender, which he would have no authority to accept, but only a pro forma surrender to pacify the Indonesians. This is confirmed by Vice Admiral Shibata's version of the affair. According to the Japanese Army, it became clear to them that this was just a pro forma surrender only when Lt.-Col. Tanaka visited Huijer on October 5 to obtain a confirmation of the surrender. Finally, Huijer does not mention that he forbade the Japanese to use arms against the Indonesians. On the contrary, his version maintains that he told Iwabe to order his garrisons in the province of East Java to continue to fight as hard as possible and to give in to no Indonesian force.

Iwabe, however, decided to give a literal interpretation to the surrender. He was of the opinion that, given the structure of the Japanese command, the surrender was not limited to Surabaya. Thus, on the evening of October 3 he ordered all his troops not to use their arms and to leave the responsibility for maintaining the public peace and guarding of Japanese Army property, which was now Allied property, to the Indonesians. Some of his commanders, like Colonel Okubo of the Besuki garrison, objected. They stated that leaving the maintenance of law and order to the Indonesians was not unreasonable, but that giving them the Japanese arms would be dangerous... but Iwabe overruled them.

The Indonesians did not keep their part of the deal with Huijer. It is conceivable that the KNI had thought that their deal with Huijer would keep the Japanese arms among their own followers and out of the hands of radical *pemudas* and other spontaneously formed fighting bands, but they were finally powerless to prevent this from happening. Sudirman wrote Huijer that the people did not consider Huijer a representative of the Allied Command but rather of the NICA (Netherlands Indies Civil Administration) and thus a threat to the Republic. Accordingly he broke relations with Huijer, who was subsequently put into protective custody by the Indonesians.

With this one stroke, the Indonesians acquired power over 30,000 Japanese, who could be used as potential hostages, and a large amount of arms. An exact number of the quantity of arms is difficult to give, but the following figures, which exclude Navy and Air Force equipment as well

as arms in private possession of officers, arms in the possession of civilians in the service of the army, and arms in the possession of the police, may give an indication of the weapons seized by the Indonesians: there were approximately 19,000 rifles; 700-846 automatic pistols; 422-720 light machine guns; 480-504 machine guns; 148 grenade throwers; 17 infantry guns; 63 mortars; 400 improvized mortars; 14-25 anti-tank guns; 19-27 field and mountain guns; 3-4 cannon; 142-145 anti-aircraft guns; 16 tanks; 62 armored cars; and about 1900 vehicles (Miyamoto 1973: 347). The arms thus captured in East Java constituted more than half of the equipment of the future Indonesian Army.

The effects of the Surabaya surrender

The first reaction of Japanese Headquarters in Jakarta to the Surabaya surrender was to state that it had been the rational thing to do. When the English were told, however, they replied furiously the Surabaya surrender was a direct violation by the Japanese of the surrender terms, for they were allowed to surrender only to Mountbatten or his representative, and not to 'some Dutch Naval Captain'. They regarded it as another example of Japanese insincerity and demanded explicitly that the status quo as it had existed previous to the incident should be restored in Surabaya.

If the Japanese did not restore the former situation in Surabaya they would be given POW status . . . a technical point which was, however, lost on the Japanese. The Japanese replied that Huijer was not 'some Dutch Naval Captain', but an official Allied representative. As for the alleged Japanese insincerity, the Japanese replied that their cooperation had already cost them 47 dead and 32 wounded, that the reason for any lack of cooperation lay in the fact that the English did not seek the cooperation of the Indonesians, and that the experience of the Japanese Army pointed to the adopting of a flexible attitude as a reasonable last resort for avoiding chaos and protecting the POWs and internees (Miyamoto 1973: 91-92). To this the English had no real answer, for what the Japanese were in fact advising them to do was exactly what the English had been advising the Dutch all along.

In spite of the effectiveness of their answer, the Japanese were concerned about the English pressure. On October 3, when Chief-of-Staff Major-General Yamamoto was censured by the English,

the Japanese issued an order in response which still forbade the use of arms in principle, but which permitted it in a number of cases (Miyamoto 1973: 86, 87; SEATIC IV: A/1149). This order was the source of considerable anxiety, since it was feared that the unit commanders would not interpret it rightly. The Japanese were not allowed secret means of communication, and calling staff officers, from the units to Headquarters to 'explain' the order, as was done in the staff meeting of September 21, was not possible in this situation. (At this staff meeting a rather stern order to maintain law and order, to suspend the move to the concentration areas, and to rearm the units, issued on September 18 was apparently 'explained away', for there is no indication that it was ever acted upon (SEATIC IV: A/1138).)

The anxiety felt in Japanese Headquarters about the order of October 3 was apparently unnecessary, for nothing changed. On October 7 Major-General Hawthorn, Commander Allied Land Forces Java, Madura, Bali, Lombok, issued a stern proclamation containing, among other things, the warning that looters, illegal bearers of arms, etc., risked being shot (Donnison 1956: 458 Appendix 8). This proclamation was made public on October 13, but it had apparently been given to the Japanese beforehand, for they transmitted it to all their units on October 7, along with the order to obey it (Miyamoto 1973: 133; SEATIC IV: A/1153).

On October 8 the English gave again, for the eighth time, the order to the Japanese to use their arms. This time they accompanied it with the veiled threat that they might have to take measures which they would prefer not to take if the Japanese did not obey the order. This time the Japanese were seriously worried. They feared that the English might by-pass their Headquarters and give direct orders to individual Japanese units to suppress the Indonesians. These and other worries led them to issue a strong order announcing a change of policy regarding the maintenance of law and order, which is summed up in the last clause as 'the idea of our remaining in assembly areas and (the) policy of engaging in office work connected with the change-over of control will have to be abandoned. We must arm ourselves again' (Miyamoto 1973: 136-7; SEATIC IV: A/1154).

What the Japanese hoped to achieve with this order is open to question. The order was immediately criticized by the Japanese Naval Staff in Jakarta, on the basis of the opinion that everything, including arms, should be given over to the

Indonesians. But the Army Staff, already irritated by what they considered to be excessive zeal shown for the Indonesian independence by the Naval Staff⁸ countered with the argument that the Army had the responsibility for the safety of the Japanese on Java, and that, moreover, a transfer of arms to the Indonesians would be a direct violation of the Allied orders (Miyamoto 1973: 138).

The message implied that the Navy should not make the situation more complicated by meddling in things which were not their primary responsibility.

The Japanese did certainly not intend to suppress the independence movement. However, apart from those concerns mentioned above, they feared that the situation would run out of hand and that large-scale massacres would occur (SEATIC IV: A/1154, point 1). As a result, their measures were mainly protective. Endangered Japanese would be taken under the protection of the Army; arms and ammunition dumps, and POW and internment camps should be protected to the fullest extent; but the inability to guard other objectives would simply have to be accepted. The order did not

⁸ The Japanese Naval Office in Jakarta and its head, Rear Admiral Maeda, were openly in favor of the independence movement and did everything in their power to assist it, often coming into conflict over this point with the policy of the 16th Army. The attitude of the Japanese Navy on Java stood out in marked contrast to the official Naval policy in the area it administered, Borneo and the Greater East, where almost up to the end of the war the independence movement had been suppressed or discouraged (Kanahale 1967: 148-152, 175-180, 220-228). The actual power of the Japanese Navy on Java should not be overrated. The most important service it could render to Indonesian nationalists was to shelter them from a too-close supervision by the Kempeitai; Maeda had rendered this service on the eve of the Independence Proclamation by offering his house to Sukarno, Hatta, the *pemuda* leaders, and the members of the PPKI in order to draw up the Independence Proclamation. To see Maeda as the evil genius behind the independence movement, as was done in some Dutch circles, is a gross exaggeration of his role. However, by offering his home and by interfering on behalf of the Indonesians with the Army authorities, he broke the deadlock between the older nationalist leaders and the *pemudas*, which culminated in the Rengasdenklok affair, and in this way he certainly made the Independence Proclamation possible (Anderson 1961: 75-87; De Graaf 1959: 326). The attitude taken by Naval authorities in Surabaya, although favourable to the independence movement, seems to have been more cautious. Having far more real power than the Naval Office in Jakarta, they were more directly responsible for the state of affairs and accordingly showed less inclination to take a too-active role.

prevent the Japanese Commander of Central Java from ceding most of his arms to the Indonesians, and it seems to have played no role at all in the only two instances in which the Japanese acted decisively against the Indonesians, the clearing of Bandung on October 10 and the clearing of Semarang on October 15, as outlined below.

In the case of Bandung the decision to act was made by Major-General Mabuchi, Commander of the Defence Unit of West Java. Perhaps the prodding of the Allied RAPWI officer in Bandung, or a too-literal interpretation of the Hawthorn Proclamation, as Japanese Headquarters suggest, prompted him to act, but certainly he was fed up with the repeated attacks on Japanese troops, supply dumps, etc., which had not been stopped through the vain appeals he had made to the Indonesian leadership in Bandung. Finally, he ordered Bandung cleared, the Indonesians, including the police, disarmed, and all arms among the population collected (SEATIC II: A/140). The action was a swift and complete success, but when Headquarters in Jakarta were informed, they were not very pleased. By now seriously worried about the 30,000 Japanese in Indonesian hands in East Java, they asked Mabuchi to restrain himself and at least rearm the Indonesian police, which he did (Miyamoto 1973: 144-5). However, Mabuchi was rewarded for his actions by being made by the Allies, on April 2, 1946, Acting Commander of the 16th Army.

In the case of Semarang, the orders of October 8 had even less influence. In Central Java the influence of the surrender of the Japanese in East Java was immediate, all the more so since the Japanese garrison of Surakarta in Central Java fell under the East Java Command. Thus, when Major General Iwabe ordered his troops to surrender on October 3 this also included the Surakarta Garrison. A substantial number of arms were in this way passed on to the Indonesians in Central Java. Moreover, the Japanese Forces in Central Java were an ill-assorted lot, comprised of cadre training units and advance parties from the 48th Division, which just before the end of the war had been on the move from Timor to Java and Singapore. Five thousand of these men were intended for the defence of Singapore, while the rest were to remain on Java (Defence Agency of Japan 1976, Vol. 92: 393). These troops had only recently come under the command of the 16th Army and had been provisionally organized into two battalions under the

command of Major-General Nakamura. (When the rest of the 48th Division arrived, the plan was that they were to be organized into a mixed brigade of four battalions as in West and East Java, but this never happened.) These troops were, moreover, largely unfamiliar with Indonesian conditions (Miyamoto 1973: 147).

Major-General Nakamura was under orders not to use arms, and, fearing that any action on his part would only endanger the large internment camps for European women and children south of Semarang, he gave in quickly to the increasingly powerful armed pressure of the Indonesians. In Semarang the same was scheduled to happen. The garrison, under the command of Major Kido Shinichiro, had already passed a major part of its arms on to the Indonesians when the Indonesians made the fatal mistake of beginning to arrest and murder Japanese. Enraged, Major Kido ordered an attack, recaptured his arms, and started clearing up Semarang on October 15. On the evening of October 16, it was discovered that the Indonesians had murdered all Japanese in the Bulu prison; 149 persons were killed and 30 unaccounted for (Miyamoto 1973: 160-4). This was all the motivation needed by the Japanese to accept without protest the orders of the small British detachment which landed in Semarang on October 19 to spearhead the Allied drive to the internment camps south of Samarang, and Magelang.

Thus, one of the main fears of Japanese Headquarters in Jakarta, that the British would put individual Japanese units under their command and order them to fight, was realized. Japanese staff officers from Headquarters in Jakarta were sent to Bandung, Semarang, and Surabaya, to regain control, but to no avail. Of the 16th Army, only the West Java Defence Unit and Major Kilo's unit in Semarang was left... the rest was in Indonesian hands.

In West Java, the British charged the Japanese with guarding arms and ammunition dumps through November. In the area around Semarang, Major Kido's unit was called into action several times during the same period, until pressure from the outside world against the use of Japanese troops put an end to this. The Japanese Headquarters in Jakarta, which had been transferred to Bandung by October 19, had lost operational control; from that time onwards it concentrated on the evacuation of the Japanese from Java. This evacuation was, with the exception of about

15,000 persons who remained behind as labor units, completed by June 1946; in total, about 58,000 persons were evacuated (Miyamoto 1973: 267).

Conclusion

The revolutionary furor which swept through Indonesia, and particularly through Java from the end of September 1945 until the first months of 1946, the so-called *bersiap* period, astounded virtually all observers at the time. Almost no one had expected this of the meekest people on earth ('*zachtmoedigste volk ter aarde*', Van der Wal 1971, Vol. I: 410). But whatever explanations are given for this phenomenon, the fact remains that there was in Java one force which could have effectively controlled the outburst: the Japanese 16th Army. That it did not succeed in accomplishing this was not its deliberate intention but resulted from the fact that when the outburst came at the end of September, the 16th Army had rendered itself incapable of controlling the situation by its self-internment. The small number of Japanese troops remaining in the major cities were ineffective against concerted Indonesian mass actions, while the Indonesian police were more loyal to independence than they were to the Japanese.

The policy of self-internment, clearly designed to give the Indonesian leadership sufficient flexibility and authority to function, both with respect to the Allies as well as to the more radical *pemudas*, left the Japanese without control. When the Allies did not afford the Indonesian Republic some form of recognition and the Indonesians decided to take matters in their own hands, the Japanese were not in a position to respond quickly or powerfully. Only a complete mobilization of the 16th Army could have restored control to the Japanese, but even before they could have begun to contemplate this, the Surabaya surrender took place.

The surrender at Surabaya was crucial, not only because it provided the Indonesians with sufficient arms to resist the whole British Indian 5th Division in the fierce battle of Surabaya during November, thereby demonstrating to the world that the Indonesian Revolution was not some kind of small extremist affair which would fade into nothing more than a footnote in a book on Dutch colonial history once some force was used against it, but also because it made the whole Japanese

16th Army powerless in one stroke. With about 30,000 Japanese in Indonesian hands, almost half the total number of Japanese on Java, the Japanese Headquarters was certainly not going to undertake actions which might endanger these lives, even if they had wanted to take action against the Indonesians.

While one may wonder just how decisive were the actions of the Dutch Naval Captain Huijjer and whether Iwabe could, once his reinforcements had arrived, have played the role of a Mabuchi or a Kido, it is certain that Huijjer unwittingly played the role of a mediator between the Japanese and the Indonesians, and by demanding their surrender he took responsibility from and so 'saved the face' of the former. And whatever the effect of Iwabe's actions may have been on the number of casualties for the other groups, it is certain that he saved a great number of Japanese Army lives. In East Java the number of casualties of the 16th Army was 149 (25 died in action, 16 died by suicide, 108 were victims of accidents, disease,

etc.) compared to 308 for Central Java (253 died in action, 7 died by suicide, 48 died from other causes), and 600 for West Java (266 died in action, 37 died by suicide, and 297 died from other causes), a ratio of 1:2:4 (Miyamoto 1973: 363).⁹ Against the total number of 1,057 Japanese casualties sustained in the period from their surrender until June 1946 stands the total of 957 for the ten days of March 1942 (255 dead, 702 wounded; Defence Agency of Japan 1967, Vol. 3: 594); a proportion which clearly reflects how much more difficult getting out of Java was for the Japanese than getting in had been.

⁹ To compare: the casualties reported for the Allied Land Forces on Java comprised for roughly the same period 600 killed, 1,420 wounded, and 320 missing (Woodburn Kirby 1969: 544, Appendix 310). It is not clear how many of those missing can be counted as deserters. HQ AFNEI Intelligence Review, Period Oct. '45-Nov. '46, listed 746 British Indian deserters. The number of Japanese deserters is given by Miyamoto (1973: 375) as 268 men; however, HQ AFNEI Weekly Intelligence Summary no. 53 gives 593 as the official Japanese number.

References

ABDULGANI, R.

1972 *Four lectures at Monash University* (stencil).

ANDERSON, B. R.O'G.

1961 *Some Aspects of Indonesian Politics under the Japanese Occupation 1944-1945*. Ithaca.

1966 'Japan: The Light of Asia', *South East Asia in World War II: Four Essays*, Josef Silverstein ed. New Haven.

1972 *Java in a Time of Revolution, Occupation and Resistance, 1944-1946*. Ithaca.

AZIZ, M. A.

1955 *Japan's Colonialism and Indonesia*. The Hague.

'Beschouwingen over de algemeene en financiële voorbereiding van de Indonesische onafhankelijkheidsbeweging door de Japanners. Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie, Indische Collecte (RVO.IC) 05939ff. Amsterdam.

'Bundel Japanse Rapporten'

Document I

Course of execution of matters with regard to the Indonesian Indep. Movements.

Document II

Vol. 1. Report on the circumstances of the surrender of Soerabaja.

Vol. 2. How the Japanese Army in the Central Java District rendered the bulk of their arms to the Indonesians.

Vol. 3. Table of principal events and incidents since the cessation of hostilities.

Vol. 4. Independence Movement immediately after the close of hostilities. Change in the trend of the Indep. Movement.

Vol. 5. List of units and personnel 16th Army.

Vol. 6. Currency circulation after the cessation of hostilities (especially Military Notes).

Vol. 7. Situation of Health facilities and the relief of POW's and Internees.

Document III

Connection between the Planning Section and the Committee for the Investigation of the Preparation of Independence.

Document IV

Conversation between the Chief of General Affairs and Soekarno and Hatta (16 aug. '45).

RVO.IC 065449-065458, Amsterdam.

BUTOW, R. J. C.

1954 *Japan's Decision to Surrender*. Stanford.

Defence Agency of Japan, War History Office.

1967 *Ran-In Kōryaku Sakusen* (The Invasion of the Dutch Indies), Senshi Sōsho (War History Series) Vol. 3. Tokyo.

1976 *Nansei Hōmen Rikugun Sakusen: Marē, Ran-In no Bōei* (Operations of the Army in the Southwestern Regions: The Defence of Malaya and the Dutch Indies), Senshi Sōsho (War History Series) Vol. 92. Tokyo.

DE GRAAF, H. J.

1959 *The Indonesia Declaration of Independence*. *Bijdragen Taal-, Land- en Volkenkunde* Vol. 115, 305-327.

- DJAJADININGRAT, J. N.
1958 *The Beginnings of the Indonesian-Dutch Negotiations and the Hoge Veluwe Talks*. Ithaca.
- DONNISSON, F. S. V.
1956 *British Military Administration in the Far East 1943-1946* (History of the Second World War, United Kingdom Military Series). London.
- DOULTON, J. F.
1951 *The Fighting Cock: Being the History of the 23rd Indian Division 1942-1947*. Aldershot.
- Enquêtecommissie Regeringsbeleid 1940-1945*, Vol. 8A 1956 and B, 8C-II. The Hague.
- HEADQUARTERS SUPREME ALLIED COMMANDER SOUTH EAST ASIA
'Minutes 1st, 2nd, 3rd (Rangoon) Plenary Meeting'. SAC(45)141/1 — 'Relations with Surrendered Japanese Forces and with Enemy Civilians'. SAC(45)143 — 'Local Agreement regarding preliminary actions to be carried out by the Japanese Forces under the Command or Control of the Supreme Commander, Japanese Expeditionary Forces, Southern Regions, within the operational Theatre of the Supreme Allied Commander, South East Asia, and prior to any formal Surrender that may be made.'
SAC(45)144/1 — 'Letter from the Supreme Allied Commander to the Commanders-in-Chief and Force Commanders.'
'Letter from Field Marshal Terauchi to the Supreme Allied Commander.'
SAC(45)145 — 'Particular Communication Requirements within the Terms of Appendix A to the Local Agreement made at Rangoon on 27 August 1945.'
SAC(45)146 — 'Particular B to the Local Agreement Terms of Appendix B to the Local Agreement made at Rangoon on 27 August 1945.'
SAC(45)147 — 'Document Requesting the Preparation of certain Information and the taking of certain precautionary measures within the Terms of Appendix A to the Local Agreement made at Rangoon on 27 August 1945.'
SAC(45)149 — 'Document containing detailed orders for the evacuation of certain areas within the Terms of the Local Agreement made at Rangoon on 27 August 1945.'
Bureau Maritieme Historie, Archief B.S.O., S.B. 41/1/6.
- SEACOS 458 — 'Info Joint Staff Mission Washington from Mountbatten. Bureau Maritieme Historie, Archief SACSEA, Fe-11/83.
- NGS 100 — 'Order to be given to Count Terauchi to evacuate certain areas in the Netherlands East Indies.' Bureau Maritieme Historie, Archief SACSEA, Fd-23/19. The Hague.
- HQ. AFNEI (Headquarters Allied Forces Netherlands East Indies).
'Intelligence Review Period Oct. '45-Nov. '46.'
'Weekly Intelligence Summary No. 53, 8 Nov. '46.'
Ministerie van Defensie, Centraal Archieven Depot, Archief HKGS Batavia nr AA7 bundel nr 1376. The Hague.
- ISHIZIMA TADAKAZU (Major)
'Interrogation report.' RVO.IC. 059295. Amsterdam.
- KAHIN, G. MCT.
1952 *Nationalism and Revolution in Indonesia*. Ithaca.
- KANAHELE, G. S.
1967 *The Japanese Occupation of Indonesia: Prelude to Independence*. (Unpublished PhD thesis, Cornell University).
- KRETZ, J. TH. W.
n.d. *In de Klauwen van den Jap en den Extremist*. Dordrecht.
- MAEDA TADASHI (Rear Admiral)
'Interrogation report.' RVO.IC. 006812-006813; 006830-006844; 006894-006902; 006825-006829. Amsterdam.
- MIYAMOTO SHIZUO
1973 *Jawa Shūsen Shoriki* (An Account of Post-war Affairs on Java). Tokyo.
- MORI TAKEO (Rear Admiral)
'Interrogation report.' RVO.IC. 006969-006972. Amsterdam.
- MOUNTBATTEN, L.
1951 *Report to the Combined Chiefs of Staff by the Supreme Allied Commander South East Asia 1943-1945*. London.
1969 *Post Surrender Tasks. Section E of the Report to the Combined Chiefs of Staff by the Supreme Commander South East Asia 1943-1945*. London.
- NISHIDA SHŌZŌ (Major General)
'Interrogation report.' RVO.IC. 041204-041205. Amsterdam.
- NISHIMURA OTOSHI (Major General)
'Interrogation report.' RVO.IC. 005815-005821; 059331; 006808-006811; 059334. Amsterdam.
- NOMURA TETSU (Lieutenant Colonel)
'Interrogation report.' RVO.IC. 059328. Amsterdam.
- NUMATA TAKAZO (Lieutenant General)
'Interrogation report.' RVO.IC. 006784-006791. Amsterdam.
- NUGROHO NOTOSUSANTO
1970 *The Battle of Surabaya*. Jakarta.
1974 *The Revolt against the Japanese of a Peta-battalion in Blitar, February 14, 1945*. Jakarta.
1975 *The Japanese Occupation and Indonesian Independence*. Jakarta.
1970 'Palagan Surabaya', *Madjalah Berkala Vidya Yudha* No 9/II, pp 98-115.
- REID, A.
1974 *The Indonesian National Revolution, 1945-1950*. Hawthorn.

SEATIC (South East Asia Translation and Interrogation Centre)

'Special Intelligence Bulletin', II, 15 Dec. 1945.
West Sector Unit (Yū) Operation order A/35-A-187. RVO.IC. 065460. Amsterdam.

'Special Intelligence Bulletin', IV, 25 Dec. 1945.
16 Army (Osamu) Operation order A/1110-A/1167. RVO.IC. 065459. Amsterdam.

SHIBATA YAICHIRO (Vice Admiral)

'Interrogation. report' RVO.IC. 006948-006956.
'General Course of Chief Events during the period of Time, from the Cessation of Hostilities to my Landing at Singapore.' RVO.IC. 006957-006967. Amsterdam.

'Summary of a meeting between General Yamamoto, Admiral Patterson, and dr. Van der Plas on board HMS Cumberland, september 21, 1945.' RVO.IC. 059375. Amsterdam.

'Tull Report'. RVO.IC. 007414-007453. Amsterdam.

VAN DER WAL, S. L. ed.

1971 *Officiële bescheiden betreffende de Nederlands-Indonesische betrekking 1945-1950*. Vol. I. R. G. P. Kleine serie 36. The Hague.

1972 do. Vol. II. R. G. P. Kleine serie 37. The Hague.

WOODBURN KIRBY, S. et al.

1969 *The War against Japan, Vol. V: The Surrender of Japan*. (History of the Second World War, United Kingdom Military Series). London.

YAMAMOTO MOICHIRO (Major General)

'An Individual Opinion which may interest the Allied Powers with regard to the future management of Indonesia.' (Letter of Yamamoto to Rear Admiral Patterson of September 23, 1945). RVO.IC. 059377. Amsterdam.

YOGA

1946 *Soerabaja Berdjoeang*. Kediri.

ZORAB, A. A.

1954 *De Japanse bezetting van Indonesië en haar volkenrechtelijke zijde*. Leiden.

De vrouw in de krijgsmacht

P. Fröling en H. Springer

cadetten-vaandrig der artillerie

Door het hoge tempo waarin de samenleving evolueert, treden op velerlei gebieden veranderingen op. Sterk doet zich dit gevoelen in de opvattingen omtrent het verrichten van beroepsarbeid door de (gehuwde) vrouw. De rol van de vrouw is door de tijden heen sterk veranderd. In de Middeleeuwen zien wij dat de gehuwde vrouw actief deelneemt aan het arbeidsproces. Later treedt er een verschuiving op; de noodzaak om te werken verdwijnt omdat de man buitenshuis werkt en genoeg verdient voor het hele gezin. De activiteiten worden beperkt tot haar taken binnen het gezinsleven en de samenleving gaat dat beschouwen als de normale gang van zaken.

Tegenwoordig groeit de behoefte om te werken, hoewel de noodzaak daartoe niet altijd bestaat. Het gaat dan om het verlangen naar zelfontplooiing van de vrouw of om het streven naar meer welvaart voor het gezin. Als de vrouw wil gaan werken, blijkt dat veelal op moeilijkheden te stuiten. Er bestaan, hoewel de maatschappij in toenemende mate bereid is de werkende (huis)vrouw te accepteren, nog vele belemmeringen voor haar tewerkstelling. Deze vloeien voort uit vooroordelen als zou de vrouw emotioneler, minder intelligent en minder sterk zijn dan de man, maar veelal zijn het ook praktische redenen (zoals zwangerschap) die verhinderen dat de vrouw geheel gelijkwaardig aan het arbeidsproces kan deelnemen.

Zo is ook de krijgsmacht tot op heden vooral een imperium van mannen geweest. Vrouwen werden alleen in noodsituaties in de krijgsmacht toegelaten. Was die noodsituatie voorbij, dan konden zij huiswaarts keren. Zij, die mochten of wilden blijven, waren zo klein in aantal dat hun invloed zeer gering was. Momenteel telt de Nederlandse krijgsmacht in haar sterkte slechts 1% vrouwen, hoewel de grondwet duidelijk laat blijken dat de verdediging van het grondgebied een zaak is die allen aangaat, hetzij man, hetzij vrouw (Grondwet, art. 194: „Alle Nederlanders, daartoe in staat, zijn

verplicht mede te werken tot handhaving der onafhankelijkheid van het Rijk en tot verdediging van zijn grondgebied”).

Wat de nieuwe ontwikkelingen zijn die de vrouwen in de nabije toekomst in staat moeten stellen in grotere aantallen in militaire dienst te gaan, zal aan een nadere beschouwing worden onderworpen. Daarbij zal alleen de vrouw in de Koninklijke landmacht (Milva) worden besproken, omdat de schrijvers van dit artikel met name ten aanzien van dit krijgsmachtdeel een onderzoek terzake hebben verricht in het kader van hun studie aan de Koninklijke Militaire Academie.

Het Verdrag van New York

De rechtspositionele ongelijkheid tussen man en vrouw zal binnen afzienbare tijd gaan verdwijnen. Die ontwikkeling is het logische gevolg op de ondertekening van het Verdrag van New York door de Nederlandse regering. Dat verdrag zal een einde maken aan de tot nu toe gebruikelijke willekeur bij het al dan niet in het arbeidsproces opnemen van vrouwen. Het regelt onder meer dat vrouwen evenals mannen voor een overheidsfunctie in aanmerking moeten kunnen komen. Op 31 maart 1953 werd het in New York gesloten en aldaar door Nederland ondertekend op 8 augustus 1968. Daarna werd het hier te lande op 29 april 1971 goedgekeurd door middel van een Rijkswet die op 28 oktober van dat zelfde jaar in werking trad.

Het verdrag behelst drie artikelen; de artikelen I en II hebben globaal de volgende inhoud: „Vrouwen komt zowel het actieve als het passieve kiesrecht toe”. Artikel III stelt: „Vrouwen zijn gerechtigd op gelijke voet met mannen een overheidsambt te bekleden en alle ingevolge de nationale wetgeving ingestelde overheidsbetrekkingen te vervullen en wel zonder enig onderscheid”. In tegenstelling tot verschillende landen, zoals België, Finland, Denemarken, Italië en Nieuw-

Zeeland, maakte Nederland géén voorbehoud ten aanzien van artikel III voor wat betreft het vervullen van functies binnen de krijgsmacht. Daaruit moet men concluderen, dat vrouwen gerechtigd zijn op gelijke voet met mannen als militair ambtenaar te worden aangesteld (benoemd) in elke rang of stand met de daaraan verbonden functies, en wel zonder enig onderscheid.

In de Defensienota 1974 [1] zegt de minister:

Het beleid zal erop worden gericht, dat man en vrouw als militair gelijkwaardig kunnen functioneren. De geschiktheid voor een functie zal in beginsel slechts afhankelijk worden gesteld van het al of niet voldoen aan de eisen, die voor deze functie gelden, welke eisen uiteraard geen discriminatoir karakter mogen dragen. Hierdoor zullen meer functies voor vrouwelijke militairen worden opengesteld dan tot nu toe het geval was en zullen ook opleidingen voor beroepsmilitairen, die tot dusver uitsluitend door mannelijke militairen kunnen worden gevolgd, voor vrouwelijke militairen toegankelijk moeten worden gemaakt.

Uit de Defensienota blijkt duidelijk dat de minister volledig in de geest van het verdrag wilde handelen, namelijk door te stellen dat de geschiktheid in beginsel het criterium zal zijn voor de toelating tot een bepaalde functie. Hoe schril staat dit in contrast met de Memorie van Toelichting op de Defensiebegroting voor 1975 [2]:

Hoewel het inzetten in combattante functies vooralsnog op praktische gronden niet te verwezenlijken is, wordt thans met name onderzocht welke functies en opleidingen ook voor vrouwelijke militairen kunnen worden opengesteld.

Hoewel dus het Verdrag van New York is getekend zonder enig voorbehoud heeft desondanks de minister van defensie beperkingen gesteld: er wordt gestreefd naar een zo volledig mogelijke integratie, maar tegelijkertijd worden de specifieke gevechtsfuncties uitgesloten voor de vrouwelijke militair. Het is onbegrijpelijk, dat de minister een dergelijke beperking kan opleggen terwijl dat in strijd is met het bovengenoemde verdrag. Zo kan de Nederlandse regering in een moeilijke positie geraken, wanneer „strijdlustige” vrouwen op grond van het Verdrag eisen te worden toegelaten bij de infanterie, cavalerie, artillerie of genie. Dit had minder problemen kunnen opleveren, indien de krijgsmacht bij het ontwerp van de Rijkswet erop had gestaan dat voor de krijgsmacht, althans voor de gevechtsfuncties daarin, een voorbehoud zou moeten worden gemaakt.

Vrouwelijke militairen en de gevechtsfuncties

Een globale omschrijving van de gevechtsfuncties zou kunnen zijn: „De functies waarvan de aard en de omstandigheden waaronder zij worden vervuld zich in het bijzonder kenmerken door het directe gevechtscontact, in welke vorm dan ook, door middel van (fysiek) geweld”. In de Memorie van Toelichting op de Defensiebegroting voor 1975 werd gesteld dat vrouwen niet inzetbaar waren in de combattante functies, en wel op praktische gronden. Welke deze zijn komt nergens duidelijk naar voren. De volgende drie bezwaren zouden kunnen worden aangevoerd om vrouwen te weigeren voor deze gevechtsfuncties.

a. *Bezwaren van technische aard:* de vrouw zou bij voorbaat al niet voldoen aan de gestelde selectienormen vanwege haar fysieke en/of psychische eigenschappen. Dat is overigens ontkend door de Militair Geneeskundige Raad, die op het standpunt staat „dat uit medisch oogpunt de vrouw als zodanig alle in de krijgsmacht voorkomende functies kan vervullen, mits zij voldoet aan de voor alle militairen geldende militair-medische eisen”. De geschiedenis heeft reeds bevestigd dat een vrouw veel meer kan dan men in eerste instantie zou verwachten. Zo zijn vele vrouwen in de Tweede Wereldoorlog actief geweest in de illegaliteit. In Rusland waren in de Tweede Wereldoorlog ongeveer 200.000 vrouwen als militair ingezet, bv. als parachutiste, luchtwaarneemster, lid van een tankbemanning of van een MG-team. Er was een aparte school om scherpschutters op te leiden. Deze school heeft zo'n 1300 meisjes afgeleverd, die in totaal meer dan 11.800 Duitsers buiten gevecht hebben gesteld. De Russische vrouwen namen eveneens als partizanen deel aan de gevechten (van 1941 tot 1944 ca. 26.000); 40% van de frontartsen, 23% van het verplegende personeel en 60 tot 80% van de luchtverdedigingstroepen waren vrouwen [3]. Ook tijdens de Onafhankelijkheidsoorlog van Israël in 1948 namen vrouwen deel aan het gevecht.

b. *Bezwaren van praktische aard:* wanneer men vrouwen zou toelaten voor alle functies zou dat ongetwijfeld hoge kosten op infrastructureel gebied meebrengen, zoals sanitaire voorzieningen, huisvesting, enz. Een geleidelijke overgang zou dan zijn aan te bevelen.

c. *Bezwaren van ethische aard:* al is een vrouw geschikt voor een gevechtsfunctie, dan nog zouden velen dat moeilijk kunnen accepteren.

Al deze bezwaren zijn veelal niet op ervaring grond maar komen voort uit de rol die men de vrouw al eeuwenlang heeft toegedacht.

De integratie van de vrouw in de krijgsmacht

Doordat de vrouw zal worden uitgesloten van de specifieke gevechtsfuncties kan zij geen functie als officier of onderofficier bij de infanterie, cavalerie, artillerie of genie vervullen, daar de loopbaantrajecten binnen deze wapens via specifieke gevechtsfuncties lopen. Voor indeling van de vrouwelijke militairen resteren derhalve de militaire administratie, geneeskundige troepen, intendance, aan- en afvoertroepen, technische dienst en verbindingdienst. Opleidingen zoals KMA, OCOSD en KMS zullen dan toelating moeten verlenen aan vrouwelijk militair personeel. Daardoor zullen zij in staat worden gesteld de meest voorkomende functies binnen het wapen/dienstvak van keuze op goede wijze te vervullen. Om deze toegankelijkheid te bereiken heeft men voor een beleid gekozen, waarin de categorie Milva AD wordt opgeheven en de vrouwelijke militairen binnen de Koninklijke landmacht worden geïntegreerd. Daarbij schenkt men wel aandacht aan de juridische, financiële, organisatorische en infrastructurele aspecten, terwijl men klaarblijkelijk vergeet dat veranderingen en reorganisaties mensen betreffen, die zich zelf niet op bevel kunnen herprogrammeren.

Welke invloed deze mogelijke toeloop van vrouwelijke militairen op het mannelijke beroepspersoneel zal hebben — mede omdat slechts weinigen tot nu toe met vrouwen hebben samengewerkt — is in Nederland nog niet onderzocht. Veranderingen moeten worden begeleid, maar daaraan voorafgaande is een diagnose nodig van wat leeft onder de mensen („Feelings are facts”). Daarom hebben wij gemeend goed eraan te doen een veldonderzoek te houden door middel van een schriftelijke enquête met als probleemstelling: *de houding van de mannelijke beroepsmilitair ten aanzien van de werkende vrouw in het algemeen en de vrouwelijke militair in het bijzonder.*

De enquête

In de eerste helft van maart 1977 werd aan een aselecte steekproefgroep onder officieren en onderofficieren van 1 Lk een enquête verstuurd met als onderwerp: de vrouw in de krijgsmacht. Ook in Duitsland gelegerden namen deel aan het onderzoek. In totaal werden 500 beroepsmilitairen aan-

geschreven, waarvan 240 officieren en 260 onderofficieren; 375 van de geretourneerde enquêteformulieren waren bruikbaar voor verwerking. De gegevens werden in het Defensie Computer Centrum geponst, en daarna verwerkt door middel van een computer van TNO. Vanwege de organisatie is gekozen voor een opinieonderzoek onder een steekproef van de totale populatie officieren en onderofficieren binnen 1 Lk, waardoor de resultaten mogelijk minder objectief zijn dan wanneer men de totale populatie had geënquêteerd. Tevens dient te worden opgemerkt dat de gemeten resultaten niet zijn gebaseerd op feiten, maar dat meningen, denkbeelden werden gevraagd. Het onderzoek droeg een explorerend karakter; dat houdt in dat geen hypothesen zijn geformuleerd.

Resultaten van het onderzoek

Uit de ingangsgegevens bleek dat de subcategorieën officieren en onderofficieren op de volgende wijze waren samengesteld:

1. Alle leeftijdsgroepen waren in gelijke mate vertegenwoordigd;
2. het merendeel van de geënquêteerden was gehuwd en had kinderen (ca. 75%); het percentage ongehuwden en gehuwden zonder kinderen was gelijk (10%);
3. bij de indeling naar wapens en dienstvakken bleek dat de officieren meer bij de wapens waren (74%), en dat dit percentage bij de onderofficieren lager lag, namelijk 54%;
4. de officieren vervulden in het algemeen staf- en commandofuncties, de onderofficieren waren gelijk over de administratieve, gespecialiseerde en instructieve functies verdeeld;
5. bij de officieren had 66% en bij de onderofficieren 80% nog niet met vrouwelijke collega's samengewerkt,
6. zowel bij de onderofficieren als bij de officieren is het percentage van echtgenotes die wel of niet werken of gewerkt hebben sinds het huwelijk aan elkaar gelijk (ca. 42%). Van de echtgenotes die wel hadden gewerkt of nog werken, moet men 25% bij 1-4 jaar plaatsen, ca. 10% bij 5-8 jaar.

In het algemeen had men geen bezwaren ertegen dat de gehuwde vrouw gaat werken, maar dan moet de gezinstaat het wel toelaten want de vrouw blijft in de eerste plaats moeder voor de kinderen en metgezel voor de man. Gaat zij werken, dan moet zij wel beseffen dat zij behalve gelijke rechten ook gelijke plichten heeft. Qua capaciteiten en

motieven om te gaan werken wordt de vrouw gelijk geacht met de man, maar desondanks bestaat er toch een voorkeur om met mannen samen te werken. Dat is niet, omdat de vrouw minder zou presteren, maar omdat men het gewoon minder prettig vindt. Het probleem schijnt te zijn dat de samenleving, door haar normen- en waardenpatroon ten aanzien van de vrouw, haar in een leidinggevende functie toch niet helemaal aanvaardt: het behoort niet tot haar rol. Dit resultaat stemt overeen met de uitkomsten van een onderzoek gehouden door Bass e.a. [4], waarin de attitude van mannen in leidinggevende functies ten aanzien van de werkende vrouwen werd gemeten.

Ondanks het aanvaarden van de gehuwde werkende vrouw bestaan er toch bezwaren tegen de gehuwde vrouwelijke militair. Deze zijn praktisch van aard, want men onderkent de aspecten van het militaire beroep die problemen voor de vrouwelijke militair kunnen gaan geven. De uitvoering van de gezinstak (moederrol!) kan in gevaar komen door overplaatsingen en oefeningen, en ook acht men niet alle functies geschikt voor vrouwen; men denke bijvoorbeeld aan de aanvaarding van een vrouwelijke pelotonscommandant door soldaten.

Het verschil tussen officieren en onderofficieren was op sommige punten markant. De onderofficieren bleken een traditioneler waardenpatroon te bezitten ten aanzien van de werkende vrouw. Vooral aan de traditionele moederrol hechten zij veel waarde. Deze groep beklemtoont nog sterker dan de officieren dat de gehuwde vrouw in de eerste plaats moeder en metgezel is. De kans op mentale beïnvloeding van de twee groepen over en weer, waardoor het verschil officier-onderofficier zou kunnen verminderen, is klein door de geïsoleerdheid van de krijgsmacht (aparte messes, e.d.).

Een verklaring kan hierin worden gezocht dat een integratie van vrouwen in de krijgsmacht de positie van de onderofficieren meer kan beïnvloeden. Zij zullen immers de vrouwelijke militair niet alleen als collega-onderofficier maar ook vaak als militaire meerdere krijgen. Bij officieren zal dat laatste in veel mindere mate voorkomen. De attitude komt bij de onderofficier duidelijker naar voren, zodat men bescheiden kan concluderen dat de onderofficier zich toch enigszins in zijn positie bedreigd voelt. Een bevestiging lijkt het onderzoek van Bass e.a. [4] te geven, want daaruit blijkt dat mannelijke managers, die in hun functie als gelijken met vrouwen werkten, over hen minder gun-

stig dachten ten aanzien van de beroepsmotivatie en de afhankelijkheid door het vrouw-zijn (zwanerschap) dan zij die vrouwen voornamelijk als ondergeschikten hadden.

De kans op verschillen in opvatting bij de leeftijdsgroepen (tot 30 jaar, 30-40 jaar en 40 jaar en ouder) was volgens ons wel aanwezig, omdat juist bij de jongeren in de maatschappij van een veranderend vrouw-beeld sprake is. Dat er toch geen verschil bleek te bestaan kan het gevolg zijn van de grote homogeniteit in opvattingen en denkbeelden binnen de krijgsmacht, doordat de onderofficieren en officieren te maken hebben met waarden en normen binnen hun organisatie waaraan een ieder zich dient te houden. Dat wordt mogelijk gemaakt door strakke regels daaromtrent en de sterke persoonsidentificatie en -binding (messes, wapen- en dienstvakverenigingen) waardoor de sociale controle wordt vergemakkelijkt. De zelfselectie en de selectie door de organisatie dragen daartoe eveneens bij. Dat er desondanks verschillen tussen officieren en onderofficieren bestaan, wordt veroorzaakt door de reeds genoemde geïsoleerdheid van de krijgsmacht waarbinnen elk van beide groepen een homogeniteit bezit: men is wel in de eerste plaats militair, maar bovendien officier of onderofficier met eigen, van elkaar verschillende denkbeelden. Dat dit verschil niet doorwerkt in de onderverdeling naar leeftijd ligt hierin, dat binnen elke leeftijdsgroep dit verschil wordt gemiddeld.

Slot

Wij kunnen stellen dat de antwoorden geen reden tot bezorgdheid geven. Dit lijkt in tegenspraak met de veronderstelling dat door de houding van de mannelijke beroepsmilitair problemen zouden kunnen ontstaan bij een integratie van vrouwen in de krijgsmacht. Daarbij moet echter wel in ogenschouw worden genomen, dat de ondervraagden in het algemeen nog geen ervaring hebben met vrouwen in hun beroep. In de situatie van de mannelijke beroepsmilitairen vormen de vrouwelijke militairen nog geen reële bedreiging voor hun behoefte aan status. De eerstgenoemden behoeven daarover dus nog geen attitude te vormen of te veranderen; zij kunnen antwoorden op een wijze die sociaal wenselijk is.

Daarom verwachten wij ook dat — wanneer er geen bijzondere maatregelen op personeelsgebied

komen — er wrijvingen zullen kunnen ontstaan in de arbeidsverhoudingen binnen de militaire organisatie als daarin vrouwelijke beroepsmilitairen zullen worden geïntegreerd. Zowel bij de intrede van vrouwelijke militairen in de krijgsmacht als daarna zal daarom dan ook moeten worden gezorgd voor een goede voorlichting en begeleiding van alle leden van de krijgsmacht, om het even van welk geslacht zij zijn.

Literatuur

1. *Om de veiligheid van het bestaan*. Defensienota 1974. Staatsuitgeverij, Den Haag (1974)80.
2. *Memorie van Toelichting op de Defensiebegroting voor 1975*. Tweede Kamer 1974/75, 13 100, Hfdst X, nr 2.
3. E. F. Pruck — Frauen in Wehrdienst der Sowjetunion. *Wehrkunde* (1975)(1)25.
4. B. M. Bass e.a. — Male manager' attitudes towards working women. *Amer. Behavioral Scientist* (1971)234.

ADRESWIJZIGING

Op 1 december jl. is de bureau- en opmaakredactie/
produktie-afdeling van de Militaire Spectator
verplaatst van Spui 32, Den Haag, naar:

**Grote Marktstraat 40, kamer 606,
Den Haag**

Het nieuwe telefoonnummer is: (070) 72 13 68.

De flexibele-defensieconceptie en de overdracht van informatie

W. Boekwijt

luitenant-kolonel van de verbindingdienst

Terughoudendheid in de oorlogvoering

In de eerste jaren van de NAVO berustte de verdedigingspolitiek van de verdragsorganisatie voornamelijk op de overweldigende kernwapenovermacht van de Verenigde Staten. De verdedigingsconceptie van de NAVO was gebaseerd op het beginsel van de afschrikking, dat wil zeggen de dreiging dat op iedere aanval van enig belang een massale vergelding met strategische kernwapens zou volgen.

De technische vooruitgang, die sedertdien zowel in het Westen als in het Sovjetblok heeft plaatsgevonden, heeft genoopt tot een vernieuwing van deze NAVO-verdedigingspolitiek. Sinds de tweede helft van de jaren zestig is elk der partijen in staat het grondgebied van de ander in belangrijke mate te vernietigen en daar een groot gedeelte van de bevolking uit te roeien, óók nadat hij zelf het eerste zou zijn getroffen. Daardoor wordt een omvangrijke kernwapenoorlog onwaarschijnlijk, omdat die immers zal leiden tot de vernietiging van beide partijen.

Deze patstelling sluit echter aanvallen met een beperkt doel en van een geringere betekenis geenszins uit, zolang deze aanvallen maar niet ertoe leiden, dat een der partijen ertoe wordt gebracht strategische kernwapens in te zetten. Met andere woorden: geen der partijen mag zich, op welke wijze dan ook, door de ander met vernietiging bedreigd voelen. Derhalve dient onder alle omstandigheden een grote mate van terughoudendheid in de oorlogvoering te worden betracht, zowel door de aanvaller als door de verdediger.

Deze terughoudendheid, noodzakelijk om een totale kernwapenoorlog te vermijden, is een geheel nieuw element in de oorlogvoering.

De flexibele-defensieconceptie

In het kader van vorengenoemde terughoudendheid werd in de tweede helft van de jaren zestig door de NAVO een meer flexibele defensieconceptie ontwikkeld.

Het kenmerk van deze conceptie van „het aangepaste antwoord” is dat elke militaire aanval op de NAVO zodanig wordt beantwoord dat de aanval wordt gestopt en de integriteit van het grondgebied wordt hersteld, doch dat daarbij zoveel mogelijk dient te worden vermeden de tegenstander tot escalatie van de oorlogvoering te brengen. Dat betekent niet alleen dat geen wapens dienen te worden ingezet met een grotere vernietigende kracht dan nodig om het doel te bereiken, maar evenzeer dat wapens met een minder vernietigende kracht moeten worden ingezet zodra zulks uit militair oogpunt verantwoord is. Dit proces van het voortdurend beheersen van de escalatie, in beide richtingen, is de hoeksteen van onze huidige verdedigingsconceptie; een conceptie die erop is gericht de tegenpartij te doen beseffen dat het gebruik van militaire middelen hem geen voordeel kan brengen.

Beheersen van het escalatieproces

Om het escalatieproces voortdurend en doeltreffend te kunnen beheersen dient aan een aantal voorwaarden te worden voldaan, waarvan ik er hier twee wil noemen.

1. Het op de juiste tijd en plaats beschikbaar hebben van de voor het aangepaste antwoord benodigde strijdmiddelen. Hoe breder de reeks van beschikbare conventionele wapens en tactische kernwapens, hoe lager het niveau waarop wellicht een eventueel noodzakelijke escalatie kan worden gehouden, resp. met hoe minder vernietigende wapens de verdediging wellicht kan worden gevoerd.
2. Een zeer slagvaardige, ononderbroken bevelvoering waarbij vlot de bij elke situatie passende beslissingen kunnen worden genomen en die ervoor zorgt dat die beslissingen accuraat worden uitgevoerd. Daarbij worden zeer hoge eisen gesteld aan de juistheid en de actualiteit van de informatie, op grond waarvan de beoordeling van de toestand en de besluitvorming geschieden. Er zijn diverse redenen, waarom de actualiteit van de op de di-

verse niveaus van de bevelvoering beschikbare informatie voor het voortdurend beheersen van de escalatie zo belangrijk is, zoals:

a. de noodzaak precies te weten welke conventionele wapens en tactische kernwapens beschikbaar zijn dan wel van elders tijdig beschikbaar kunnen worden gesteld, opdat zo nodig een verantwoorde keuze kan worden gemaakt. Dat vergt een intensiever overleg tussen de diverse commandoposten dan normaliter reeds het geval is, waarbij op alle betrokken commandoposten een zeer actueel beeld van de situatie dient te bestaan om te kunnen meedenken en — bijvoorbeeld — te kunnen overzien wat voor de verdediging van het gehele gebied de gevolgen zullen zijn van het niet tijdig inzetten van wapens met een grotere vernietigende kracht;

b. het past geheel in de lijn van de flexibele-defensieconceptie het inzetten van wapens met een grotere vernietigingskracht eerst dan werkelijk te overwegen, wanneer de feitelijke situatie daartoe aanleiding geeft. Per definitie is spoed dan wel geboden zodat het besluitvormingsproces snel moet verlopen en eventuele opdrachten moeten vlot worden uitgevoerd;

c. indien wordt besloten tot het inzetten van wapens met een grotere vernietigingskracht, wat kunnen dan de gevolgen daarvan zijn voor eigen troepen en voor de burgerbevolking; kunnen deze nog worden gewaarschuwd?

Hoe actueel dient de op de diverse niveaus beschikbare informatie voor een slagvaardige bevelvoering nu te zijn? Dat hangt uiteraard van veel factoren af. De informatie, nodig voor het beoordelen van de toestand, dient — om de gedachten te bepalen en gelet op de omstandigheden zoals 1 Lk die in oorlogstijd kan verwachten (verdedigend gevecht, zeer mobiele tegenstander, geen gevechtseenheden achter het Lk) — op een brigadecommandopost zeker niet ouder te zijn dan 30 minuten, op een divisiecommandopost niet ouder dan 45 minuten en op een legerkorpscommandopost niet ouder dan 1 uur.

Indien de op de diverse commandoposten beschikbare informatie ouder zou zijn, zouden bijvoorbeeld vijandelijke penetraties een te grote omvang hebben kunnen aannemen voordat sprake zou kunnen zijn van een effectieve bestrijding. Om zodanig actuele informatie op de commandoposten beschikbaar te hebben, zullen zowel de organisaties die met de *verwerking van gegevens* belast zijn (i.c. de staven), als de organisatie die op dit niveau met de *overdracht van informatie* is belast (i.c. het le-

gerkorpsrayonverbindingssysteem) zeer doelmatig moeten functioneren.

Het is interessant in dit licht het rayonverbindingssysteem van het 1 (NL) Legerkorps wat nader te bezien.

Het legerkorpsrayonverbindingssysteem

Het legerkorpsrayonverbindingssysteem (lkrvbdsys) is belast met de overdracht van informatie tussen de eenheden van het legerkorps, de divisies en de brigades.

De twee voornaamste vormen van informatieoverdracht die te velde op lk-, div-, brigniveau voorkomen, zijn het berichtenverkeer en het telefoonverkeer.

Het berichtenverkeer

De totale tijdsduur, nodig voor de overdracht van berichten, is in belangrijke mate bepalend voor de actualiteit van de op de commandoposten beschikbare informatie. Deze tijdsduur dient gemiddeld uiteraard kleiner te zijn dan de periodes, genoemd bij de op de diverse niveaus vereiste actualiteit. In de huidige praktijk blijken tijdens stafoefeningen te velde echter de gemiddelde overdrachtstijden van het berichtenverkeer, gerekend van staf tot staf, rond de vier uur te liggen. Het effect op de overdrachtstijd van het aan berichten toekennen van een graad van voorrang, blijkt gering.

Het telefoonverkeer

Onder oorlogsomstandigheden te velde bestaat behoefte aan telefoonverbindingen voor het persoonlijk uitwisselen van onmiddellijk benodigde informatie. Daarbij dient de moeite, die de gebruikers zich moeten getroosten om de benodigde telefoonverbindingen tot stand te brengen, zo gering mogelijk te zijn ten einde de produktiviteit van hun werk niet te nadelig te beïnvloeden of weerstand tegen het gebruik van de telefoon te doen ontstaan. Vertaald in meer exacte termen, daarbij rekening houdende met de huidige stand van de techniek, betekent dit dat de waarschijnlijkheid dat een benodigde telefoonverbinding ook werkelijk tot stand komt gemiddeld ten minste 90% moet zijn en dat de tijd vereist om een verbinding op te bouwen gemiddeld niet meer dan 10 seconden mag bedragen.

Hoe is de huidige praktijk tijdens stafoefeningen te velde? De waarschijnlijkheid, dat een benodigde telefoonverbinding via de telefooncentrale(s) metterdaad tot stand komt, is dan niet groter dan 40%

en de tijd, nodig om een gesprek op te bouwen bedraagt gemiddeld meer dan 3 minuten!

Ten einde althans enigszins aan voornoemde bezwaren tegemoet te komen, wordt te velde tussen de commandoposten van het legerkorps, de divisies en de brigades een beperkt aantal directe telefoonverbindingen geschakeld. Aangezien deze telefoonverbindingen nog onbeveiligd zijn, worden zij aangevuld met een aantal directe, met crypto-apparatuur beveiligde telexverbindingen, die eveneens zijn bestemd voor het — via de telexist — persoonlijk uitwisselen van onmiddellijk benodigde geclassificeerde informatie. Deze directe verbindingen, hoe nodig ook onder de huidige omstandigheden, zijn echter slechts beperkt toegankelijk, zeer inefficiënt, en — vooral in een sterk beweeglijke situatie — slechts beperkt operationeel beschikbaar.

Bij de beoordeling van vertragingen die tijdens oefeningen te velde in de afwikkeling van het berichtenverkeer en het telefoonverkeer optreden, dient te worden bedacht dat de behoefte aan informatieoverdracht tijdens oefeningen in vredes-tijd relatief gering is.

Dit wordt veroorzaakt door de grondige voorbereidingen van staf oefeningen (voorbereidingen, draaiboek), het van te voren regelen van de logistieke verzorging voor de gehele oefening, het veelal beperkte aantal metterdaad deelnemende eenheden, enz.

Aangenomen moet worden dat het aanbod van verkeer in oorlogstijd 5 tot 10 keer groter is dan tijdens oefeningen in vredes-tijd. Alsdan zullen de vertragingen die optreden in de afwikkeling van het verkeer nog veel groter zijn dan thans reeds het geval is.

De beweeglijkheid van het lkrvbdys

Commandoposten van eenheden te velde moeten in oorlogstijd veelvuldig verplaatsen; het lkrvbdys dient voldoende beweeglijk te zijn om de verplaatsingen van de commandoposten, die door het systeem worden bediend, te volgen om aldus een ononderbroken bevelvoering mogelijk te maken. Een factor, die in belangrijke mate de beweeglijkheid van het lkrvbdys bepaalt, is de tijd die nodig is voor het installeren en in bedrijf stellen van de verbindingcentra waaruit het systeem bestaat.

In de hierbij afgedrukte tabel zijn opgenomen:

— de maximale installatietijden van enkele verbindingcentra zoals deze, rekening houdende met de gewenste mobiliteit en de huidige stand van de techniek, zouden moeten en kunnen zijn;

— de gemiddelde tijden, die thans voor het installeren en in werking stellen werkelijk nodig zijn.

Deze cijfers spreken voor zich zelf. De werkelijk benodigde installatietijden belemmeren de beweeglijkheid van het lkrvbdys zozeer dat het systeem de onder oorlogsomstandigheden nodige verplaatsingen onvoldoende zal kunnen volgen; de continuïteit van de bevelvoering, zo essentieel in het geval van de flexibele-defensieconceptie, wordt aldus ernstig in gevaar gebracht.

Vernieuwing van het legerkorpsverbindingssysteem

Het huidige lkrvbdys is ontworpen aan het einde van de jaren vijftig en in gebruik gesteld in het begin van de jaren zestig. Het resultaat was een belangrijke verbetering van de verbindingen van het legerkorps; de capaciteit van het verbindingssysteem nam toe, de kwetsbaarheid ervan verminderde en de mobiliteit van commandoposten en staven werd groter, geheel conform de eisen zoals die toen golden of konden worden voorzien.

Inmiddels is echter in 1967 de meer flexibele-defensieconceptie door de NAVO aanvaard, met de daaruit o.a. voor het lkrvbdys voortvloeiende eerder genoemde hogere eisen. Zoals is gebleken, kan het huidige lkrvbdys op geen enkele wijze aan deze hogere eisen voldoen. Dat is het gevolg van de toepassing in het huidige systeem van technieken, die twintig jaar oud zijn en — gemeten naar de maatstaven van thans — veel te arbeidsintensief.

De enige oplossing is het zo snel mogelijk invoeren van een groot aantal modernisering van het lkrvbdys. Technische verhandelingen liggen niet binnen het bestek van dit artikel, maar het is zeker mogelijk enkele hoofdlijnen aan te geven waarlangs die vernieuwingen zich zouden moeten voltrekken. Het telefoonsysteem te velde moet worden geautomatiseerd door middel van met processors gestuurde schakelapparatuur. In het artikel „Modern telefoneren te velde” (*Mil. Spect.* 145(1976)(12)559)

	Installatietijden	
	gewenst maximum*	werkelijk nodig
vbdcen brigcp	15 minuten	2½ uur
vbdcen divcp	30 minuten	3 uur
vbdcen lkcp	30 minuten	3½ uur
rayonvbdcen	30 minuten	4 uur

* Deze tijden zijn in overeenstemming met de terzake gestelde normen in het Amerikaanse voorschrift FM 24-1, getiteld „Combat Communications”, van 30 september 1976.

is aandacht besteed aan een aan alle eisen des tijds beantwoordend telefoonsysteem, geschikt voor gebruik te velde.

Ook de overdracht van het berichtenverkeer kan worden verbeterd door toepassing van geschikte, d.m.v. processors gestuurde schakelapparatuur. Gelukkig zijn deze automatische telegraficentra thans voor het Lk in bestelling. Invoering van deze centra zal de gemiddelde overdrachtduur van berichten echter slechts terugbrengen van 4 naar 3 uur. Dat is natuurlijk een welkome verbetering, maar ook dat gemiddelde is nog geenszins aanvaardbaar. Om zulks te bereiken dienen ook de invoer van berichten in het communicatiesysteem en de distributie ervan aan de geadresseerden te worden gemoderniseerd. Daartoe dient moderne, eenvoudig te bedienen invoerapparatuur te worden geïntroduceerd, die bij de gebruikers wordt geplaatst en door hen zelf wordt bediend; deze gebruikersapparatuur wordt dan tevens benut voor de automatische distributie van voor hen bestemde berichten.

Dat thans zoveel tijd is gemoeid met het installeren van verbindingcentra, wordt veroorzaakt door de geringe mate van handelbaarheid van een deel van het huidige materieel; het in bedrijf stellen vergt voorts veel tijd door de schakelsystemen met handbediening. Het installeren en in bedrijf stellen van verbindingcentra zou aanmerkelijk kunnen worden versneld door het toepassen van moderner materieel, zoals:

- automatische telescoopmasten voor antennes;
- zeer lichte glasfibrakabels (met eindapparatuur) voor de onderlinge verbinding tussen de wagens met de communicatieapparatuur;
- kleinere, gemakkelijker manoeuvreerbare wa-

gens waarin de communicatieapparatuur wordt ingebouwd;

— gebruikerstelefonieapparatuur, die de gecombineerde functies vervult van een telefoontoestel met druktoetsen, een radio-installatie (met een zeer beperkte reikwijdte) en een telefonievercijferapparaat. Door dergelijke apparatuur bij de gebruikers te plaatsen behoort het tijdrovende lijnen leggen in de commandopost voorgoed tot het verleden.

Samenvatting en conclusie

De flexibele-defensieconceptie, waarvan het voortdurend beheersen van de escalatie een hoeksteen is, stelt eisen op het gebied van de telecommunicatie waaraan het huidige lkrvbsys op geen enkele wijze kan voldoen. Het zo nodig uitvoering geven aan deze conceptie zou thans, door het op de belangrijkste bevelvoeringsniveaus ontbreken van in voldoende mate actuele informatie, leiden tot wellicht onnodig verlies van grondgebied en/of de inzet van wapens met een grotere vernietigende kracht dan anders nodig zou zijn geweest, met alle gevaren voor een mogelijke verdere escalatie.

Vanzelfsprekend dient de opbouw van een krijgsmacht harmonieus te zijn en dient aan alle wapens en dienstvakken adequate aandacht te worden besteed; de huidige achterstand bij 1 Lk op het gebied van de telecommunicatie maakt echter een slagvaardige bevelvoering onder oorlogsomstandigheden onmogelijk, als gevolg waarvan alle andere opofferingen in voorkomend geval vergeefs zullen blijken. Het thans met zeer grote voortvarendheid ter hand nemen van de modernisering van het lkrvbsys is de enige uitweg uit deze gevaarlijke impasse.

To stop a tank

Norman L. Dodd

colonel UK Army, retired

Anti-tank weapons are essential to enable infantrymen to defend themselves against tanks but in a determined and concentrated attack they will have to fall back on tanks. The correct mix of weapons is what is important.

(Gen. E. Ferber, German Army, when CINC AFCENT)

The battle between the tank and anti-tank weapon designers is a continuing saga, sometimes one seems to be ahead and then the other but what is certain is that the tank is still here to stay. However the Egyptians showed, at least initially, in the Yom Kippur War that well handled anti-tank weapons can cause considerable destruction to armoured formations. It is worth examining some of the anti-tank weapons in service today.

They basically fall into two types, guns and missiles, but it is also important to take into account the different types of warhead. Some of these depend for their effect upon their velocity of impact and others upon the explosive effect of the projectile when it hits its target. The first type must be fired from guns, the second type can be used with missiles and guns. The velocity, or kinetic energy, ammunition can be solid AP shot, though this is now outdated, armour piercing discarding sabot (ADPS) and armour piercing fin-stabilized discarding sabot (APFSDS). These types of ammunition have a small pointed and very hard core wrapped around by the sabot of light alloy of the same calibre as the gun. When fired the sabot drops away and the small core, having less air resistance, retains the very high velocity which allows it to penetrate most types of armour at a range of about 3000 m. The APFSDS ammunition has been developed for smooth bore guns. A larger charge can be used than in a rifled gun, the projectile contains a 'dart' with fins which flip out when the sabot drops off and these stabilize the dart in flight. This system is used in the Soviet T-62 tanks where the gun has a calibre of 115 mm with a muzzle velocity of about 1,660 m/sec. These types of ammunition must be fired from a sizeable tank, field or medium gun to be effective although some anti-aircraft guns of smaller cali-

bres do use kinetic energy projectiles as a secondary role.

Anti-tank projectiles which are effective when fired from lower velocity guns and launchers are the 'hollow charge' family. The best known are HEAT (high explosive anti-tank) and HESH (high explosive squash head). Not being dependent upon velocity they are equally effective at all ranges. The principle of the HEAT round is that when the projectile hits the tank the explosive is so packed into the shell that a jet of metal and gas is driven through the armour creating a tremendous heat inside the tank. The HESH projectile itself does not penetrate the armour but 'squashes' against it and causes lumps of armour to fly off the inside with a highly destructive effect. Various types of loose rings and fins are used in some tank's guns with rifled bores to reduce the spinning because this reduces the effectiveness of the HEAT projectile.

A range of weapons

Because HEAT and HESH ammunition need not be fired at a high velocity they are suitable for use in hand held anti-tank weapons like the Swedish Carl Gustav, the British M 66 light anti-tank weapon and the Soviet PRG-7.

The *Carl Gustav* is the standard platoon anti-tank weapon in the British Army but it will be replaced within the next few years by the *Milan* Euro-missile. The Carl Gustav is effective to 500 m and the calibre is 84 mm. It is easily carried by one man but the normal crew is two. In the firing position the launcher rests upon the right shoulder and is held by a pistol grip and handle towards its front. The Carl Gustav is aimed by means of a telescopic sight mounted on the launcher. Both anti-tank and illuminating ammunition can be fired, the latter to

2000 m. The Carl Gustav is easy to handle and has no electronic gear to go out of action.

The British *Mobat* and *Wombat* are recoilless guns, the *Mobat* being a smaller edition of the *Wombat*. Both are towed by Land Rover type vehicles and have calibre 120 mm. They are ranged by means of a co-axially mounted .5 mm subcalibre rifle. The range is about 700 m against moving targets. The sighting system is simple and these weapons are easy to handle; their drawback is the back blast when fired and they will eventually be replaced by guided missiles.

The first successful wire guided anti-tank missile was the French *SS-10* followed by the *Entac* of which many remain in service today. This is also wire guided and consists of a fire controller, a four missile launcher, test equipment and a small towing vehicle. The operator can be up to 110 m displaced from the launcher. The missiles, which weigh 12.2 kg and are 82 cm long and 15 mm in diameter, arrive in water tight containers and are mounted directly onto the launcher. The gunner uses an optical sight to locate the target and, after firing, tracks it through his sight and sends signals through the wires using a joystick control to keep the missile on course. The range is between 400 and 2000 m and its missile length is 95 cm carrying anti-tank shrapnel or hollow charge warheads. Eight missiles can be connected to the one control box and the missile to be fired is selected by the gunner.

The *Mamba* has an improved 'take off' system under which its own motor lifts it off the ground. The new eyepiece helps the gunner to transfer from 'eye ball' sight to his powerful monocular sight without difficulty.

The *Snapper AT-1* fired from a vehicle guide rail and the *AT-2 Swatter* and *AT-3 Sagger* designed

for infantry use are the Soviet Union's main contribution to this type of weapon. The *Sagger* is carried in a suitcase-like container which acts as the firing base. The firing/guidance device weighs 10 kg and is carried in a satchel with the periscope folded. It has the joystick, channels for the guidance wires accepting four missiles, the periscope type sight and the power batteries. The rocket is in two parts: the tail which contains the motor, four fins and the guidance wire drum, and the front which is the warhead with a hollow charge and an electric fuze weighing 3 kg. The two parts are fitted together, placed on a small wire ramp on top of the 'suitcase' and connected by an 80 m long cable to the controls. On firing the gunner guides the missile in the direction of the tank but keeping it well in the air until the last few seconds; the main snag of the equipment is the difficulty of gathering the missile rapidly into the field of view of the periscope; this can take 12 seconds or more by which time the missile can be well along its trajectory. The gunner is aided by the track 'flares' mounted on the wings of the missile. It is a simple and effective system effective to 3000 m.

The first generation wire guided missile to be produced by the British was the *BAC Vigilant* still in service with the infantry and the RAF Regiment. This also is carried in a suitcase and consists of a combined sight and controller plus the battery. Guidance in flight is by velocity control incorporating an autosight. Optical sights are used but the auto-pilot reduces the number of alterations to the flight path. The range is between 230 m and 1375 m, it is a simple and light weapon but like all these first generation weapons needs some expertise from the gunners because the accuracy depends upon the manual guidance which might be difficult in the chaos of battle. For these reasons the

Wombat 120 mm recoilless anti-tank gun, in service with the BAOR

Vigilant being prepared for range firing; this man-portable wire-guided antitank missile system is lethal against the heaviest battle tank

second generation missiles incorporate some forms of semi-automatic guidance.

The *BAC Swingfire* (see cover photo) can be considered the link between the two generations and is presently in service with the British Army. It is really a vehicle borne system and is being mounted on the APC type vehicles as an artillery weapon. A helicopter borne version, the *Hawkswing*, and an infantry *Beeswing* have also been developed. *Swingfire* is a long range system being effective to 4000 m. The target is located by means of an optical sight which can be 100 m from the launcher. After leaving the launcher the missile is automatically gathered into the line of sight by a programme generator. The data fed into the programmer depend upon the relative position of the launcher, gunner and target. By use of his hand held thumb joystick the gunner sends messages over the wires to the missile while tracking it in his sights. The *Swingfire* incorporates an automatic pilot which ensures that the missile remains on the last ordered flight path when the joystick is in the central position; this means that the missile is not completely lost should the line of sight be temporarily obscured. The launch weight of the missile is 28 kg and it has a hollow charge warhead effective against all present known tanks.

The French *Harpon* was based on the *SS-11* but incorporates semi-automatic guidance by means of

infrared sensors. The missile is fitted with an infrared source which is sensed by an infrared direction finder mounted in parallel with the optical sight. In this, and the other semiautomatic systems described later, the direction finder computes the angular difference from the line of sight and sends corrective signals via a computer and the wires to the on board decoder which relays them to the missile controls. All the gunner has to do is to keep the target and not the missile in his sight during the engagement. For this reason the missile speed can be increased so allowing less time for the target to get into a protected position. The *Harpon* led to improved missiles which include the *Tow*, *Milan*, *Hot* and *Dragon*.

The *Tow* is a United States weapon and was developed for use from small vehicles but is has also been fired from a number of helicopters. It can be broken down so that no load is heavier than 24 kg. The pack consists of a launcher, tripod, electronic generator and the tracking sight and infrared sensor. The missile is 116 cm long and weighs 19 kg, it is effective to nearly 4000 m. There is a well designed and smooth acting traversing gear which combined with the high magnification optical sight and illuminated cross wires allows the gunner to track the target very accurately. A small launch motor ejects the missile from the tube which is itself clipped onto the launcher

so making all necessary electrical connections. As soon as the missile is clear the main motor ignites and the wings and controls snap open. The warhead can be HEAT or inert and the flight speed of 255 m/sec. The exhaust outlets from the missile motors are so designed not to interfere with the operator's telescopic sight. It can be used, in extremis, at short range because the missile arms a 75 m.

The *Milan* Euro-missile which was designed by France and Germany has been bought by more than ten countries and is the missile of the late 70s and early 80s. It has recently been accepted for the British Army and will be built on licence by BAC England. The *Milan* is intended for use by the infantry platoon so it is light, easy to handle and easily camouflaged. The missile in its container weighs 11.5 kg, the launcher and small tripod 15.5 kg yet the range is from 25 m to 2000 m. The missile arrives in its sealed container and is clipped onto the optical sight; the latter has a wide angle lens for use immediately on launch and then a narrow angle one for the final run into the target. When the gunner has his target in his sight he fires; a small charge blows the missile out of its container which is discarded at the same time so allowing another missile to be fitted. Small wings open out and give the missile a spin, the main motor ignites and the infrared system tracks the source on the missile as in the other systems, and guidance is passed over the wires. The fact that about 25,000 Milans have been sold to more than

ten countries shows that this weapon is today one of the finest for its size in the world.

The *Hot* is a larger version of the *Milan* system and is somewhat similar to the US *Tow* being designed for use from light vehicles and helicopters. The warhead is twice as large as the one on the *Milan* and the range at 4000 m is comparative with the *Swingfire*. The *Hot* missile is tube launched and wire guided and is fitted with tail fins which snap out after it is fired. Like *Milan* and *Tow* an infrared system is used; a goniometer measures the deviation of the missile from the line of sight and sends corrective signals by the wires to the missile. The flight speed is 260 m/sec, the missile length is 1.275 m and in its container weighs 34 kg. The warhead will penetrate 80 mm of armour even on impact at 65 degrees.

The US *Dragon* also uses the infrared system but is somewhat different from the *Milan* and *Tow*. It is intended to be the replacement for the M67 recoilless anti-tank rifle. The missile arrives in an expendable container which is used as the launcher. This is clipped onto a firing tripod and it is launched on the recoilless gun principle. The small amount of the gases from the firing are directed rearwards and drive the missile out of the container. There are thirty pairs of tiny solid fuel thrusting rocket 'motors' which provide the power to keep the missile airborne and are also used to make the course corrections. The missile is extremely responsive to the commands, partly because of the power of the tiny motor thrusters

The *Milan*, a man-portable medium range anti-tank weapon system for infantry which is effective against all tanks to a range of 2 km, was developed collaboratively by France and Germany; it is in service in their armies and will complement the long-range *Swingfire* in the British Army before the end of the decade

which can each generate 500 hp on firing. When the missile leaves the launcher gyro is engaged, the fins open and the missile rolls at 4 revolutions per second. The gunner uses an optical sight of high resolution to track the target, and as in the other semi-automatic weapons, the guidance messages are sent to the computer in the missile. This decides which thruster to fire to correct the course; if no signals are sent the thrusters will fire automatically to keep the missile airborne and on course. The missile actually gains speed as it flies and can reach a maximum velocity of 110 m/sec. The warhead is HEAT type, the missile length 74.4 cm and its weigh at launch 6.3 kg. The whole weapon only weighs 14.1 kg and its range of 1000 m is adequate for close support of the infantry section.

There are a number of other similar weapons on the market, amongst them are the Japanese *KAM-3*, the Italian *Mosquito* and the Swedish *Bantam* all acting on the same principles as those described. All have the present guided anti-tank missile disadvantages of being tied to the launcher by the control wires; it seems that the next generation will beam ride.

The first of these to be developed was the US *Shilelagh* which can be launched from a 152 mm

gun. This does not have wires but uses its own sensors to pick up the infrared beam that the operator aims at the target and so is able to compute its own course.

In the United States also the US *Copperhead* has been developed by Martin Marietta Airspace, which uses lasers. A 155 mm projectile is fired from a gun but it contains a terminal guidance system. A forward observation officer directs his laser onto the target, the seeker in the missile nose locks on and then operates control surfaces on the projectile to direct it onto the target.

Vought Corporation, also in Amerika, have in development the *2835-III* which is designed to be fired from any ballistic missile. There are a number of warheads which are terminally guided presumably by laser beam giving a ver long range. Also in the anti-tank field the RAF have developed the *Cluster bomb* in which a large number of bomblets are contained in the warhead; each of these explodes on contact and can damage or disable most tanks.

The battle between the tank and the anti-tank weapons continues. One thing is certain: it will be a long time before either side will win a decisive victory.

Karl von Clausewitz en Mainz 1793

De militaire leerschool van een intelligente knaap

J. R. Evenhuis

journalist

In zijn Hitlerbiografie heeft de Duitse auteur Joachim Fest zijn lezers verrast met de opvatting dat nog in 1939, toen de oorlog al was uitgebroken, Hitler had kunnen worden verslagen en de Duitse bezetting van Europa voorkomen indien Engeland en Frankrijk niet slechts nominaal bondgenoten waren geweest maar meteen resoluut Duitsland zouden hebben aangevallen.

Wat de feitelijke waarde van deze opvatting ook moge zijn — de auteur staft haar in elk geval met opmerkelijke getuigenissen — het is zeker de moeite waard daarover eens na te denken. Europa is thans als het ware bedekt met dergelijke nominale bondgenootschappen. Maar wat gaat er gebeuren als er, evenals in 1939, eens een situatie zou ontstaan waarin een agressor wel al zijn gezicht heeft laten zien (zoals Hitler na de inval in Polen) maar de nominale bondgenoten besluiteloos blijven omtrent wat zij in het eerste moment daartegen zullen doen? In elk geval kan men zich uitstekend voorstellen dat in het najaar van 1939, toen van geallieerde zijde vrijwel niets werd ondernomen, de geallieerde leiders waarschijnlijk dolgraag de een of andere variatie van het begrip 'flexible response' in de mond zouden hebben genomen om aan hun gebrek aan militaire activiteit een schijn van diepere zin te geven.

Succes door uitblijvend verzet

De krijgsgeschiedenis is helaas vol van zulke gemiste kansen om de agressor tegen te houden wanneer dat nog mogelijk is. En ook vol van bewijzen dat het een agressor zeer voor de wind gaat omdat én nadat er op zo'n moment niet tegen hem werd opgetreden.

Aan de andere kant bestaat echter ook de tegenovergestelde neiging, namelijk tot militaire actie over te gaan (of daartoe op te roepen) als het moment zeker nog niet is gekomen. Het is bekend dat dezelfde mogendheden, Engeland en Frankrijk — die ten aanzien van Hitler het juiste

ogenblik voor een tegenactie lieten verstrijken — een zeer ongelegen moment hebben uitgezocht voor een militaire onderneming tegen Nasser (Suez 1956), in deze een nieuwe agressor ziende die volgens hen nog veel van plan was. En in dit verband kan men ook het alarmistische geluid citeren waarmee Alexander Solzjenitsin in 1975 de wereld heeft opgeschrikt toen hij de paradoxale stelling poneerde dat het Westen de Derde Wereldoorlog al had verloren zonder ook maar te beseffen dat die oorlog had plaatsgehad (vgl. zijn artikel in de *International Herald Tribune* van 24 juni 1975: *The Big Losers in World War III*).

Intussen was de bedoeling van zijn betoog wel duidelijk: hij achtte het Westen weer volkomen in staat tot alle fouten die het reeds eerder heeft begaan in plaats van agressors op tijd de pas af te snijden. Het bewijs daarvan zal echter voorlopig nog wel in de toekomst blijven liggen. Slechts wat het verleden betreft hebben wij de mogelijkheid de momenten vast te leggen waarop kennelijk de grote vermijdbare misslagen werden begaan. En die leren ons al genoeg.

Over 1939, het voorbeeld dat Fest noemt, kan van mening worden verschild, maar stellig was 1936, toen Hitler tot de remilitarisering van het Rijnland overging, het kritieke punt waarop Europa nog had kunnen voorkomen wat er vervolgens allemaal gebeurde.

Het was niet slechts een kwestie van „tegenhouden”. In 1936 ging het feitelijk nog meer erom, te verhinderen dat Europa zich bij voorbaat in een vicieuze cirkel van capitulaties zou verstrikken nog voordat daartoe, gezien de krachtsverhoudingen, werkelijke aanleiding bestond. Die remilitarisering was een zuivere gok. Er stond in het geheel nog geen reële sterkte achter, en Hitler was zich daarvan ook bewust. Indien hij zich ooit aan de genade van de tegenpartij heeft overgeleverd, was het toen wel. Maar zijn tegenstanders begrepen de aard van het moment niet en toen de gok lukte,

hadden zij meer verloren dan Hitler had gewonnen.

Het is merkwaardig dat er ook voordat de Franse revolutie zich militair over Europa kon verbreiden zo'n moment heeft bestaan waarop de halfslachtigheid van de tegenpartij méér deed voor die verbreiding van de reële militaire macht van het land dat vervolgens heel Europa aan zich onderwierp. Dat moment deed zich voor in de herfst van 1792, en wel tijdens de zogenaamde „kanonnade van Valmy". De volle nadruk dient daarbij te vallen op dat woord kanonnade. Al werd er bij deze gelegenheid wel geschoten, er vond geen werkelijke krachtmeting plaats. Toch capituleerde ook hier de rest van Europa al bij voorbaat, vrijwel zonder slag of stoot, voor een allerminst op de proef gestelde macht die zelf nog niet wist hoe sterk of hoe zwak zij was. Zou het tot een echte confrontatie zijn gekomen en zouden de „geallieerden" het moment hebben begrepen, dan hadden zij zich voor de toekomst heel wat narigheden kunnen besparen.

In plaats daarvan gedroegen zij zich precies als later Engeland en Frankrijk in 1936. Zij trokken zich „flexibel" uit de affaire terug, met gevolgen die sterk overeenkwamen met die van na 1936: Hitler kon toen de linkeroever van de Rijn hermiliteriseren (men spreekt nog vaak van „Rijnlandbezetting" maar ten onrechte, want het Rijnland was al Duits) en in 1940 was hij in Parijs. De sansculotten bevonden zich slechts enkele maanden na de kanonnade van Valmy al midden in Duitsland, en er zijn natuurlijk nog altijd mensen die dat in de eerste plaats toeschrijven aan de „revolutionaire geest" van de Franse troepen.

Rol van de generaals

In feite zou het adequater zijn, te letten op al die bekwame ex-koninklijke Franse generaals die deze „Blitzkrieg" leidden. Zonder hen zou er waarschijnlijk niet veel zijn terechtgekomen van de militaire prestaties van die sansculotten; zeker niet sinds zij de Franse grens in hun rug hadden.

Men stelle zich slechts voor wat Hitlers kansen op Duitse veroveringen zouden zijn geweest indien hij het daarbij had moeten hebben van zijn SA, de sansculotten van het nazisme! Hoe dat ook zij, zoals later de Duitse generaals zich in dienst stelden van de minder onweerstaanbare dan wel onweerstane Duitse revolutie, zo gingen

ook nagenoeg alle Fransen die in de periode voor 1789 het militaire beroep hadden gekozen, over naar de „nieuwe orde" waarvoor de hertog van Brunswijk bij Valmy zo fataal capituleerde.

Het is sindsdien gewoonte geworden alles wat er in die jaren gebeurde toe te schrijven aan de onoverwinnelijkheid van de ideeën van de Franse revolutie, vooral natuurlijk in Frankrijk zelf. Zeer merkwaardig blijft intussen, dat het adellijke Franse officieren waren die de revolutielegers aan hun eerste successen hebben geholpen.

Men heeft zich in onze tijd vaak erover verbaasd dat zoveel Pruisische officieren, gezien hun achtergrond, zich in dienst hebben gesteld van Hitler en de verbreiding van het nationaal-socialisme over Europa. Deze Franse aangelegenheid was, zo mogelijk, nog raadselachtiger doordat enkele jaren vóór de revolutie de koninklijke regering ook nog met de zeer onverlichte idee was gekomen de toevloed van nieuw Frans militair talent af te snijden met de beperking dat een Franse officier vier graden van adel had te tonen om als zodanig te kunnen worden aangenomen. Maar dat zou aan geen van beide kanten, noch bij de Parijse revolutionairen, noch bij deze adellijke officieren, een ideologisch bezwaar blijken toen die revolutie de weg van territoriale veroveringen insloeg. Dat was eigenlijk het eerste teken hoe gemakkelijk revolutionair denken kan omslaan in zuiver militair-expansief denken. Wat ook de revolutionaire bewegingen van onze eigen eeuw weer zo duidelijk hebben getoond, tot aan het nieuwste, Cambodjaanse geval toe. Maar er is altijd wel een „Valmy" of iets als een onbetwiste Rijnlandbezetting nodig om de zaken pas goed, d.w.z. slecht, op gang te brengen.

1793, Mainz verloren en heroverd

Zo was het ook een adellijke Franse generaal, Custine, die de Franse revolutie aan haar eerste opzienbarende militaire succes buiten de Franse grenzen hielp: de verovering van de stad Mainz, op de rechteroever van de Rijn, pal tegenover het voor een veroveraar interessantste deel van heel Duitsland. Indien de toenmalige „geallieerden" dát op zich hadden laten zitten, zou men het ongeveer hebben kunnen vergelijken met Hitlers inval in Frankrijk zonder dat daarop een oorlogscalatie zou zijn gevolgd.

Dus werd er aan alle omliggende kanten (Hessen, Pruisen, Oostenrijk) gemobiliseerd om het militaire gevaar te bannen. Mainz werd inge-

sloten en belegerd, de koning van Pruisen stelde zich persoonlijk aan het hoofd van de coalitie die de „rijksvesting” weer in handen trachtte te krijgen, en in juli 1793 lukte dat ook. Daarbij bleek overigens dat de positie van de Franse generaals die op een bepaalde achtergrond konden bogen, langzamerhand wel begon te veranderen en geleidelijk al even onplezierig begon te worden als later het geval zou blijken met de Duitse generaals: van hun diensten kon weliswaar gemakkelijk een nuttig gebruik worden gemaakt, maar zij konden al even gemakkelijk verantwoordelijk worden gesteld als de zaken niet naar wens verliepen. Generaal Custine werd na de débâcle van Mainz in Parijs guillotineerd omdat hij geen goede plannen had weten uit te werken voor een tijdig ontzet van Mainz. Dat hij om te beginnen de prestatie had geleverd, de Franse legers naar en in de stad te brengen, werd hem nauwelijks als verzachtende omstandigheid aangerekend. In de moderne tijd was hij de eerste die het lot onderging waarin later ook Rommel zou delen.

Mainz 1793 neemt geen grote plaats in de militaire geschiedenis in. Er hadden daarna veel grotere gebeurtenissen plaats. Toch deed er zich een niet onbelangrijk feit voor dat in zekere zin tot op de dag van vandaag zijn invloed uitoefent. Misschien kan men het 't best vergelijken met de belegering van Toulon in dat zelfde jaar: de herovering van die stad op de Engelsen is vooral bekend om de persoonlijke rol, daarbij gespeeld door een toen nog volkomen onbeduidende artillerist, Napoleon Bonaparte. Ook onder de belegeraars van Mainz bevond zich zo'n obscuur jongmens. Later zouden bijna evenveel mensen als voor wie Napoleon een begrip werd, ook wel eens de naam van die jonge belegeraar van Mainz te horen krijgen: Karl von Clausewitz.

De kinderschoenen ontwassen

Ja, het was bij Mainz dat de beroemde von Clausewitz, als knaap van twaalf jaar al deel uitmakende van een Pruisisch regiment en in de loop van het beleg tot vaandrig opgeklommen, voor het eerst die oorlog zag waarvan hij thans nog steeds de gezaghebbendste theoreticus is. Bij Mainz raapte hij, om zo te zeggen, de eerste bouwsteentjes op voor zijn klassiek geworden werk *Vom Kriege*. En niemand zegge dat hij te jong was om te dienen, te jong om te begrijpen wat er om hem heen geschiedde. De mensen werden toen geacht vóór hun twintigste levensjaar al

de volledige aansluiting bij alle problemen van de grote mensenwereld te hebben gevonden. Het probleem oorlog vormde daarop geen uitzondering.

Was de jonge von Clausewitz er in Mainz niet bij geweest, dan zou de wereld vermoedelijk nooit van hem hebben gehoord. Van 1795 tot 1806 heerste er vrede tussen Frankrijk en Pruisen; een vrede die evenwel niet werd gebruikt om zich in te stellen op een veranderende wereld. Toen Frankrijk dan ook in 1806 de tijd gekomen achtte voor de definitieve afrekening met Pruisen, resulteerde dat in een verpletterende nederlaag van het oude Pruisische leger, onder Hohenlohe, bij Jena. De totale overwinning viel daar toe aan de Franse beroepsmilitair die ook al onder de koning aan zijn loopbaan was begonnen, en die van allen wel het allerbeste had geleerd om te gaan met het nieuwe, revolutionaire patriotisme van het Franse volk . . . Napoleon Bonaparte.

Karl von Clausewitz was een van de weinigen die het hadden zien aankomen. Hij was bij Mainz geweest en had daar met eigen ogen kunnen aanschouwen wat men voortaan wel onder oorlog voeren zou moeten verstaan. Slechts met de grootste moeite was daar een door de Verbondenden samengebrachte overmacht — zich baserende op tactische principes die goed moesten zijn omdat destijds de grote Frederik daarmee zoveel successen had behaald — erin geslaagd een klein Frans garnizoen te bedwingen dat „onmogelijke” uitvallen deed, „onmogelijke” initiatieven ontplooiden, en zelfs niet terugschrikte voor de „onmogelijkheid” van een — slechts op het nippertje misukkende — commandoactie die de Pruisische koning en diens hele generale staf in handen der belegerden had kunnen brengen. En indien de „geallieerde” artillerie kwantitatief niet zo superieur was geweest, had het zeer wel kunnen gebeuren dat Mainz niet was gevallen maar ontzet.

In *Vom Kriege* (achtste boek) noemde von Clausewitz later 1793 het jaar waarin „urplötzlich der Krieg wieder eine Sache des Volkes geworden war” en niet slechts een zaak van kabinetten en huurlegers zoals in de voorafgaande eeuwen. Er kan geen twijfel aan bestaan dat de jeugdige militair die in de schansen voor Mainz lag dat in zekere zin al heeft gevoeld. Toch moest hij beleven dat Pruisen in 1806 nog geen enkele lering had getrokken uit de grote verandering. Alles overziende heeft hij tot het einde van zijn leven het besef gehad dat zijn eigen Prui-

sen niet met de tijd was meegegaan, ook al kon het dan ten slotte met Blücher bij Waterloo de weegschaal definitief ten nadele van Napoleon doen doorslaan.

Men heeft in de lange jaren dat von Clausewitz hoofdzakelijk een klinkende naam zonder veel inhoud was en feitelijk niemand zijn nagelaten geschriften goed inkeek, hem vaak tot een „typische” Pruisische officier willen verklaren. Eigenlijk was hij de minst met dat type overeenkomende die men zich maar kon denken. Daarom heeft zijn carrière ook nogal te wensen overgelaten. Hij was zijn eigen Pruisen veel te ver vooruit, mede door zijn vroegrijpe ervaringen, en het enige antwoord dat men daarop in Berlijn had, was hem verre te houden van posities waarop hij zeker rechten kon doen gelden. Dat heeft ten minste het voordeel gehad dat de auteur in hem tot leven werd gewekt.

Een tegenhanger

Een wél onmikenbaar typische Pruisische officier van zijn tijd was generaal Pfull, in bijna alles het tegendeel van von Clausewitz. Een man, die niets heeft begrepen van de eisen van de toenmalige oorlogvoering. Alle lezers van Tolstoj's *Oorlog en Vrede* kennen hem, want door een merkwaardige speling van het lot heeft deze figuur niet slechts een averechtse bijdrage geleverd tot de verdediging van Pruisen in 1806, maar daarna ook nog een goede mogelijkheid gekregen de verdediging van Rusland anno 1812 zó hopeloos in de war te sturen dat Napoleon ook dát strijdperk nog bijna als overwinnaar had kunnen verlaten! Tolstoj beschrijft die man als volgt:

Pfull was een van die theoretici die zozeer van hun theorieën houden dat zij hun zin, namelijk de toepassing op de praktijk, helemaal uit het oog verliezen. Uit liefde voor de theorie haatte hij zelfs alle praktijk en wilde daar niets van weten. Hij verheugde zich bepaald over wansuccessen, want die ontstonden uit een afwijking van de theorie en bewezen eerst recht hoe juist de theorie wel was.

Tolstoj kon in 1865, toen *Oorlog en Vrede* verscheen, gemakkelijk met Pfull spotten. Maar een feit is dat tsaar Alexander, toen hij in 1812 de inval van Napoleon kon verwachten, zich het allereerste tot Pfull wendde voor een verdedigingsplan. De man was onmiddellijk na de nederlaag van 1806 vol verachting uit Pruisen weggegaan omdat hij niet meer te maken wilde hebben met een land, dat de krijgstactieken van Frederik

de Grote tegen de „militaire barbaar” Napoleon kennelijk verkeerd had toegepast.

Want eigenlijk hadden die tactieken Pruisen de overwinning moeten brengen! Hij had dus op zijn minst een zeer onafhankelijk karakter — ook Andrej blijkt in Tolstoj's roman daarvan onder de indruk — en lachte principieel allen uit die durfden opperen dat Napoleon toch wel een groot veldheer was.

Dat imponeerde de tsaar, die ook liever in een droomwereld vluchtte. De grote narigheid was dat de verdediging van Rusland daarmee werd toevertrouwd aan een figuur wien het fenomeen Napoleon volkomen vreemd was gebleven. Met zuiver 18e-eeuwse methoden bereidde Rusland zich aanvankelijk op de inval voor, wat in een minimum van tijd zou hebben geleid tot de vernietiging van alle Russische strijdkrachten — die Pfull niet zo ver van de grens had geconcentreerd (het „kamp van Drissa”) — en Napoleon het grootste succes van zijn loopbaan zou hebben verschaft. Maar nét voordat het te laat was liet de tsaar Pfull vallen en kregen de Russische legers bevel zich niet, zoals het paradoxale plan van Pfull was geweest, rustig te laten omsingelen, maar voor de Grande Armée terug te wijken, steeds dieper het land in.

Lessen veronachtzaamd

Het was een flagrant voorbeeld van de traagheid waarmee de eisen van een nieuwe oorlogvoering worden begrepen. In 1812 nog ging Rusland de oorlog in met methoden die in 1793 door een bijna 13-jarige vaandrig voor Mainz intuïtief als verouderd werden ervaren; die de rijpe militair vervolgens zeer systematisch zou weerleggen, maar die ook in de loop van de 19e eeuw, geholpen door een lange vredestoestand — tussen 1815 en 1914 deed zich geen algemene Europese oorlog meer voor — desondanks weer volledig aan bod zouden komen. Tegelijk verspreidde zich de mare dat von Clausewitz meer een profeet van de oorlog dan haar beste analysator was, en men zette hem nogal moedwillig op zijn kop, net als Marx dat met Hegel had gedaan.

In elk geval was ook op 19e-eeuwse krijgsscholen nog niet veel sprake van studie van von Clausewitz. Er werd verre de voorkeur gegeven aan Jomini's *Précis de l'art de la guerre*. Nu had ook deze Zwitser zo het een en ander van de nieuwe wijze van oorlogvoeren meegemaakt, eerst als stafofficier aan de Franse kant — hij

diende onder andere als chef-staf bij Ney — en na 1812 bij de Verbondenen. Het merkwaardige was echter dat hij in laatste instantie weer een zeer traditioneel theoreticus was geworden die men zich eigenlijk ook in de 18e eeuw had kunnen voorstellen. Jomini zijn vrijwel alle inzichten van von Clausewitz vreemd gebleven omdat hij in principe weigerde aan te nemen dat de nieuwe oorlog anders was dan de oude.

Zeer vreemd is in dit verband het volgende. Jomini heeft zijn gedachten, die niet zo baanbrekend waren, stellig veel helderder uitgedrukt dan von Clausewitz de zijne, die belangrijker waren. Dat moet een van de redenen zijn geweest dat men in de 19e eeuw aan hem de voorkeur gaf. Jomini zelf bleek echter juist van een andere opinie. In zijn *Précis*, dat na *Vom Kriege* (eerste uitgave Berlijn 1832-1834) is verschenen, verwijt hij von Clausewitz min of meer diens „gemakkelijke pen” (plume facile), welk verwijt niet iedereen zou willen beamen. Maar het wordt nog vreemder. Hij acht de man die altijd toch wel voor zeer Duits en systematisch is doorgegaan, te „sceptisch” ten aanzien van een goede theorie om er werkelijk een van allure te kunnen geven, en dat is wel helemaal het tegengestelde van de momenteel gangbare opvatting.

Ja, Jomini spreekt bepaald van von Clausewitz’ „vagebonderende” stijl, hetgeen dan in moderne termen uitgedrukt, *Vom Kriege* meer zou maken tot een groot essay over de oorlog dan tot een zuiver wetenschappelijke verhandeling.

Niet begrepen, desondanks geciteerd

Een van de grootste von Clausewitzkenners van onze tijd, de Engelse professor Michael Howard, heeft trouwens op grond van de bestaande portretten gezegd dat hij eerder lijkt op een dichter of componist uit de vroeg-romantische periode dan op een man die al op twaalfjarige leeftijd in een militair uniform werd gestoken en dat uniform tot aan het einde van zijn leven nooit meer heeft afgelegd. Er bestaat dus wel een zekere verplichting, nu eindelijk eens de ware von Clausewitz te voorschijn te halen van onder alle puin dat in en door de vorige eeuw over hem werd uitgestort.

De naam von Clausewitz is een van die namen die vrijwel op aller lippen zijn. Maar de roem is omgekeerd evenredig aan de bekendheid van de personen die de naam hebben gedragen. Howard heeft het geval von Clausewitz vergeleken met dat van Macchiavelli, die al evenzeer tot een

schrikwekkende boeman werd gemaakt door mensen die hem niet hadden gelezen maar hem wel steeds meer een bepaald etiket opplakten. Marx heeft, zoals bekend, Hegel „geïnterpreteerd”. In elk geval zou er zonder hegelianisme nooit marxisme hebben kunnen bestaan en dat zou bijna ertoe kunnen verleiden, onbegrepen filosofen voor veel belangrijker voor de wereldgeschiedenis te houden dan welke goed begrepen filosoof ook.

Het is niet helemaal een boutade: hetzelfde is namelijk ook met von Clausewitz het geval geweest. Deze ondervond van von Moltke in feite dezelfde behandeling als Hegel bij Marx onderging; d.w.z. ook von Clausewitz werd „op zijn kop gezet” en kreeg op die manier een grote betekenis voor de wereldgeschiedenis. Het was steeds zijn naam die viel als de vraag werd gesteld waaraan Duitsland in zijn militaire glansperiode wel uiteindelijk zijn inspiratie te danken mocht hebben. In 1891, kort voor zijn dood, werd de toen meer dan 90-jarige von Moltke door een Frans tijdschrift gevraagd welke boeken de grootste invloed op zijn leven en zijn werk hadden gehad. Hij noemde de Bijbel, drie natuurwetenschappelijke werken, en *Vom Kriege* van von Clausewitz. Sindsdien is er aan het citeren van von Clausewitz in Duitsland geen einde meer gekomen. Maar het was wel een citeren zonder begrip van de samenhang. Ook von Moltke heeft von Clausewitz duidelijk naar zich toe gehaald net als Marx dat met Hegel heeft gedaan. Misschien was het in een al zeer positivistisch en materialistisch geworden 19e eeuw de enige manier om van twee in wezen onbegrepen figuren tóch een inspiratiebron te maken.

Kort voor zijn dood in november 1831, toen in zijn omgeving de een na de ander door de cholera werd weggemaaid, schreef Karl von Clausewitz (het predikaat „von” mocht hij sinds 1827 voeren) aan zijn vrouw:

De dwaasheid grijpt om zich heen en men kan er even weinig aan doen als aan de cholera. Aan de laatste sterft men ten minste wat sneller. Ik kan je niet zeggen met welke geringschatting voor het menselijk oordeelsvermogen ik deze wereld verlaat.

Dat was een van de laatste conclusies van een man die heden als geen ander ervoor wordt geëerd dat hij het beste oordeel over het verschijnsel „oorlog” heeft gehad. In Oost zowel als West worden zijn geschriften bestudeerd met een grondigheid als sinds zijn dood nog nooit is voorgekomen.

In het Oosten is von Clausewitz een bijna even algemeen begrip als Lenin, die daar verantwoordelijk is geweest voor een nieuwe reeks van „canonieke boeken”, die voor een goede communist even aanbevelenswaard zijn als de boeken van de Bijbel dat voor goede christenen waren; von Clausewitz' werk *Vom Kriege* staat zeer hoog op die lijst.

Typerend voor zijn aanzien in de communistische wereld is wat er na 1945 met zijn gebeente is geschied: von Clausewitz is gestorven in Breslau en werd daar zonder plechtigheden begraven omdat men aannam dat ook hij een slachtoffer van de cholera was geweest (dat wordt nu op goede gronden betwijfeld). In 1945 werd de begraafplaats waar hij rustte volkomen verwoest. Vervolgens stelden de Russen echter alles in het werk om het gebeente van von Clausewitz terug te vinden. Zij zijn daarin in zoverre geslaagd, dat onder hun auspiciën in 1971 in Burg bij Maagdenburg — waar von Clausewitz in 1780 was geboren — een herbegravenis met groot vertoon kon plaatsvinden.

Na de verguizing eindelijk erkenning

In het Westen werd von Clausewitz tot voor kort zeker meer veracht en bespot dan bewonderd, feitelijk een reactie op de manier waarop de Duitsers hem bijna honderd jaar lang tot een soort huisgod hebben weten te maken, met een uitermate eenzijdige belichting van zijn „oorlogsfilosofie”. En aangezien de Duitsers, door de kenmerkende Duitse taal waarin *Vom Kriege* is gesteld, hem nogal konden monopoliseren hebben bijna honderd jaar lang zeer onadequate ideeën over von Clausewitz de ronde gedaan. Clausewitz zelf was daarvoor trouwens al bang en hij heeft zijn werk om deze reden nog eens helemaal willen herschrijven om het des te duidelijker te kunnen laten spreken. Zijn vroege dood — hij stierf op 51-jarige leeftijd — heeft dat plan echter verhindert.

Kenmerkend voor zijn reputatie in het Westen was de verguizing die hij nog van de kant van de invloedrijkste militaire theoreticus van de eerste helft van de 20e eeuw, Liddell Hart, moest ondergaan. Tot aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog las eigenlijk niemand in het Westen von Clausewitz. Zo vertelt Raymond Aron — die een gedeelte van zijn studiejaren in Berlijn heeft doorgebracht en daar toen al allerlei mensen ontmoette volgens wie men von Clausewitz

heel anders diende te bekijken dan in Duitsland traditie was geworden — in het voorwoord van zijn *„Penser la guerre, Clausewitz”* (Parijs, 1976) dat ook hij voor de oorlog nog geen letter van hem had gelezen. Thans is von Clausewitz, mede dank zij Aron, in Franse militaire en intellectuele kringen een groot man waarmee bijna iedereen meent zich te moeten bezighouden. Het gevaar is echter niet denkbeeldig dat ook daar de dingen weer eens op hun kop worden gezet, net als dat honderd jaar lang in zijn geboorteland het geval is geweest.

Het is nu eenmaal niet gemakkelijk zich enigszins goed in zijn oeuvre in te werken. In Parijs doet nu een nieuwe richting van zich spreken die via het maoïsme tot zeer anti-communistische (en feitelijk ook zeer anti-socialistische overtuigingen is gekomen (de „nouveaux philosophes”). Op de een of andere wijze is ook von Clausewitz in het centrum van de discussies verzeild geraakt. Aron gelooft niet dat het veel nut zal hebben want alles blijft zeer aan de oppervlakte. Die „nieuwe filosofen” nemen, over von Clausewitz sprekende, niet eens de moeite zich te verpaatsen „binnen het denksysteem van de bestudeerde auteur” (*Penser la guerre* I, blz. 452).

In dit opzicht doen nu vooral de Engelsen, misschien als *amende honorable* voor Liddell Hart's brute afwijzing, het beter. Reeds in 1971 verscheen van de hand van Roger Parkinson — een voormalige oorlogscorrespondent op naoorlogse operatietonelen — in Londen een uitstekende von Clausewitz-biografie. De kwestie werd echter pas werkelijk interessant toen Michael Howard die in Engeland, zij het dan veel meer academisch, nu dezelfde rang als militair auteur heeft als eertijds Liddell Hart, in zijn land met grote nadruk von Clausewitz introduceerde. Hij heeft zojuist ook *Vom Kriege* vertaald (*On War*, Princeton University Press).

Wat hem daartoe heeft bewogen, moet voor iedereen onduidelijk zijn die wel eens heeft gehoord dat de wereld, speciaal op militair terrein, thans in een geheel nieuwe fase is getreden en dat „zo'n oude oorlogstheoreticus” als von Clausewitz daarmee wel definitief „passé” is geworden. Howard blijkt het daarmee in het geheel niet eens te zijn. In dit verband heeft hij geschreven:

If it be replied that history can provide no precedents for the nuclear age, well and good. If that is really so, then Clausewitz has indeed come to the end of his usefulness. But so long as international

politics continue and so long as peoples struggle for what they believe to be freedom and independence, so long as men are prepared to use violence to achieve political purpose and train and organize themselves to do so, we have not escaped from the historical predicament which Clausewitz himself experienced and which he attempted to describe. It is sad that, in nearly a century and a half, no other

thinker has even begun to equal the profundity of his analysis.

In een volgend artikel wil ik nader ingaan op de motieven van de nieuwe von Clausewitzrage, die honderd jaar na von Moltke is ontstaan en die merkwaardigerwijs een der weinige onderwerpen is waarover Oost en West het eens schijnen te zijn.

Maandelijks wordt de Militaire Spectator toegezonden aan alle leden van de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap.

Ten einde de toezending aan thans nog actief dienende officieren van Land- en Luchtmacht, tevens lid van de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap, ook na hun dienstverlating zeker te stellen, wordt belanghebbenden verzocht de secretaris-penningmeester van de Koninklijke Vereniging (Nassaulaan 6, Zoetermeer) in voorkomend geval ter zake in te lichten.

MENINGEN

VAN ANDEREN

De nieuwe Amerikaanse gevechtstank XM1 General Abrams

Bovengenoemd artikel van kolonel van de verbindingdienst J. Pelt, verschenen in het oktobernummer 1977, bevat ten aanzien van een „nieuwe” materieelaanschaffingsprocedure enige onjuiste informatie, wanneer de auteur stelt, dat het QMR (Qualitative Materiel Requirement) is vervangen door de MN (Materiel Need).

In het Department of the Army Pamphlet No. 11-25 van mei 1975 is stap voor stap aangegeven hoe het „Life Cycle System Management Model for Army Systems” verloopt (in totaal 119 gebeurtenissen). Zowel het QMR als de MN komen daarin niet meer voor. Volgens bovengenoemd model komen „combat developer” en „materiel developer” met elkaar overeen in de LOA (Letter of Agreement) en in de ROC (Required Operational Capability). Wanneer de ontwikkeling en productie beperkt zal blijven tot respectievelijk 1 miljoen en 2 - 10 miljoen dollar, wordt de ROC vervangen door een LR (Letter Requirement). De bestaande QMR's en MN's blijven gehandhaafd, doch worden bij herziening door een ROC of LR vervangen.

Volledigheidshalve geef ik hieronder de volledige Amerikaanse omschrijving van LOA, ROC en LR.

K. ELGERSMA, kol vbdd
Ned. Liaisonofficier, USA-TRADOC

1. Letter of agreement - LOA

a. The LOA is a jointly prepared and authenticated document in which the combat developer and the materiel developer outline the basic agreements for further investigation of a potential materiel system. The purpose of the LOA is to insure agreement between the combat and mate-

riel developers on the general nature and characteristics of the proposed system and the investigation needed to develop and validate the system concept, to define the associated operational, technical and logistical support concepts, and to promote synchronous interaction between the combat developer and materiel developer during the conduct of these investigations.

b. The LOA is jointly prepared and authenticated by the materiel and combat developer when they both agree that a materiel concept has sufficient interest, importance, operational and technical potential to warrant the commitment of advanced development resources to obtain more definite information. The LOA will describe the further investigation and testing needed to develop and validate the system concept and will establish the investigations needed to define the operational, technical and logistical elements of the materiel concept. The LOA is the document of record to support efforts in the system advanced development category of the RDTE — Research, Development, Test and Evaluation — program.

c. LOA which project advanced development costs in excess of \$ 10 million or later revise advanced development costs to exceed \$ 10 million will be forwarded by the combat developer to HQDA-DCSOPS — Headquarters Department of the Army, Deputy Chief of Staff Operations and Plans — for information. In unusual circumstances, LOA, not in excess of \$ 10 million, may be specifically selected for HQDA-decision.

2. ROC - Required operation capability

The ROC is a document which states concisely the minimum essential operational, technical logistical and cost information necessary to initiate developments or procurement of a sys-

tem. Preparation of a ROC is appropriate when a thorough advanced development program has been conducted which results in an up-to-date CFP — Concept Formulation Package — or when procurement of a nondevelopmental item has been determined to be desirable. The ROC is prepared by the combat developer in coordination with the materiel developer and forwarded to HQDA-DCSOPS for approval. BOIP I — Basis of Issue Plan I — and an executive summary of the COEA — Cost and Operational Effectiveness Analysis — are forwarded with the ROC. During the approval action of the ROC, HQDA-DCSOPS will designate those systems which are to be managed as major systems. After approval of the ROC, systems will be managed either as major systems ASARC/DSARC — Army Systems Acquisition Review Council/Defence Systems Acquisition Review Council or as a non-major system IPR — In Process Review.

3. Letter requirement - LR

a. The LR is an abbreviated procedure for acquisition of low value items and may be used in lieu of the ROC when applicable. Low value items are low unit cost, low risk developmental or nondevelopmental items for which the total RDTE expenditure will not exceed \$ 1 million and/or the procurement costs will not exceed \$ 2 million for any fiscal year or \$ 10 million for the 5-year program period. The LR is not appropriate for system components.

The LR is jointly prepared and authenticated by the combat developer and materiel developer.

b. The LR is an abbreviated procedure to expedite acquisition of low value items.

The LR usually supports acquisition of commercial off-the-shelf items. In these cases, the LR supports initiation of a production validation IPR. If limited R&D — Research and Development — is required those events in the LCSMM — Life Cycle System Management Model — required to support such R&D will be accomplished.

NIEUWE UITGAVEN

Jane's pocketbook of rifles and light machine guns, door D. Archer, 231 blz., geïll. Uitg.: Macdonald and Jane's, Londen, 1977. Prijs: £ 2.75.

In de pocketboekserie, waaraan reeds eerder in deze kolommen aandacht werd besteed, verscheen thans als nr 17 dit handige vademecum over de geweren, karabijnen en lichte mitrailleurs. Het bevat een schat aan beknopte informatie, zoals de gebruiker van een handig zakboekje die verwacht aan te treffen in een werkje dat voor meer details verwijst naar standaardboeken als bijvoorbeeld „Jane's infantry weapons”. Om ook dit boekje beperkt in omvang te kunnen houden was het nodig de pistoolmitrailleurs en pistolen, de andere kleinkaliberwapens dus, in een afzonderlijk deel te behandelen.

Het ligt voor de hand dat de samensteller zich tal van beperkingen heeft moeten opleggen, omdat een te gedetailleerde bespreking van deze vuurwapens de bruikbaarheid van het, van een plastic omslag voorzie-

ne, boekje zou hebben verminderd. Desondanks is hij erin geslaagd de belangrijkste zaken overzichtelijk te groeperen, zij het dat er onder de meer deskundigen wel verschil van inzicht kan bestaan over de gekozen onderverdeling; ook de onmogelijkheid snel een overzicht te verkrijgen van de specifieke bewapening per land — iets waarvoor overigens een volslagen andere groepering vereist zou zijn geweest — kan door sommigen worden betreurd (over een eerder verschenen deeltje werd destijds in deze kolommen een overeenkomstige opmerking gemaakt).

Andermaal in aanmerking nemende dat men voor volledige informatie over deze materie de omvangrijke documentatie van de standaardwerken dient te raadplegen, kan worden gezegd dat ook dit nieuwste deeltje uit deze reeks de gebruiker zeker niet zal teleurstellen. Het is een handig kompasje om globaal de weg te kunnen vinden, en bijgevolg: echt iets om „op zak” te hebben.

W. WALTHUIS

Beyond nuclear deterrence: new aims, new arms, door J. J. Holst, U. Nerlich, e.a., 314 blz. Uitg.: Macdonald and Jane's, Londen, 1977. Prijs: £ 10.50.

Verkenning uit de ruimte, P(recision) G(uided) M(unitions), vrije raketten en ballistische projectielen met sterk vergrote uitwerking ook indien geen kernlading wordt gebruikt, gegevensverwerking met computers, verbindingen via satellieten, toepassing van sensors, het zijn allemaal ontwikkelingen die werden mogelijk gemaakt doordat de technologie, en met name de militaire, geweldige sprongen voorwaarts heeft gedaan. Voegt men dan daarbij de verschuiving van de zwaartepunten van de wereldeconomie als gevolg van een

geleidelijk acuut wordend energieprobleem, en neemt men bovendien de gewijzigde politieke constellatie over heel de wereld in beschouwing, dan wordt het al snel duidelijk dat de oorspronkelijke machtsbalans een andere stand is gaan aannemen als gevolg van een veelheid van factoren, en zeker niet uitsluitend doordat de kwantiteitsverhoudingen anders kwamen te liggen. Dat alles heeft ertoe geleid dat het veiligheidsvraagstuk en de oplossingen die de Noordatlantische alliantie daarvoor meende te kunnen hanteren dringend nader moesten worden onderzocht. Een dergelijke waardering diende zich dan uit te strekken over letterlijk alle terreinen, vooral omdat aan de bundeling van de invloed van factoren als voren opgesomd een aanzienlijk gro-

tere betekenis moet worden toegekend dan aan willekeurig welke factor afzonderlijk.

Twee conferenties werden gewijd aan het opnieuw onderzoeken van de Westerse veiligheidsproblematiek. Het idee daarvoor was afkomstig van de leden van het organisatiecomité van Europees-Amerikaanse studiedagen; de eerste conferentie vond plaats in Ebenhausen (BRD) in maart 1975 onder auspiciën van de Stichting voor Wetenschap en Politiek te München, de tweede werd gehouden in Kopenhagen in september van dat zelfde jaar en was georganiseerd door het Noorse Instituut voor Internationale Zaken; beide conferenties hadden tot doel — evenals de andere studiedagen die door voornoemd comité worden verzorgd — te komen tot een gemeenschappelijke taxatie van nieuwe kwesties, eer de onderscheidene regeringen hun standpunt daarover hebben bepaald en hun stellingen hebben betrokken. Voorts wordt gehoopt dat publikaties naar aanleiding van de discussies de stoot zullen geven tot verder wetenschappelijk onderzoek en tot een verantwoorde beleidsvorming terzake.

Zoals mocht worden verwacht, heeft het studiedagenproject-in-boekvorm een doorwrocht stuk documentatie opgeleverd waarin auteurs van naam een helder licht werpen op feiten en achtergronden van de Westeuropese verdedigingsproblemen. Achtereenvolgens wordt een schets geleverd van de politieke entourage, waarbij ook de onbestendigheid van de situatie op de Zuidflank in de beschouwingen wordt betrokken; de beperkte mogelijkheden die voortvloeien uit de strategische doctrine zoals de Europese bondgenootschapspartners die aanhangen; de heroriëntatie van de Amerikaanse strategie, overgeschakeld van de „assured destruction” op zorgvuldig geselecteerde kernwapendoelen, gesteld tegenover de huidige Sovjetstrategie; de mogelijkheden van een nieuwe techno-

logie en de voorwaarden die daaraan zouden moeten worden gesteld, met inbegrip van een belangwekkende verhandeling over de eventuele voor- en nadelen van PGM's met nucleaire dan wel conventionele lading in verschillende conflicttypen; de beperkingen die resulteren uit een gewijzigde opstelling van het bondgenootschap, met name waar het de budgettaire grenzen betreft; de problemen die de technologie — in het bijzonder met de ontwikkeling van wapens als Cruise Missile en de PGM's — heeft teweeggebracht waar het streven naar wapenbeheersing, -beperking en -vermindering in het geding is. In de laatste vier hoofdstukken ten slotte worden de mogelijkheden bezien die de NAVO zou kunnen hanteren, in evenredigheid met de omstandigheden op het kritieke moment; de daaraan inherente beperkingen, de mogelijkheid van escalatie, de wenselijkheid van een maximale flexibiliteit in het geven van een tactisch-nucleair antwoord op vijandelijke activiteiten — met name nu de technologie de marge tussen conventionele en nucleaire middelen heeft doen verschuiven door de verbeterde trefzekerheid en uit-

werking van de eerstgenoemde categorie — en, daarmee nauw samenhangende, de vraag in hoeverre de NAVO nog in staat is te spreken van flexibiliteit in haar strategische opties nu de nucleaire afschrikking, zo goed passende in de conceptie die het niet kon stellen zonder de vooronderstelling van een grootscheepse aanval door het Warschau-Pact, als een te inflexibele optie moet worden beschouwd.

Met deze grondige bespreking van het integrale vraagstuk van de bondgenootschappelijke veiligheid is het boek geworden tot wat de samenstellers ermee hebben beoogd: een uitnemende presentatie van de voornaamste facetten van het centrale probleem in de machtsverhoudingen tussen Oost en West zoals die in het laatste decennium zijn beïnvloed door de technologische ontwikkelingen, met een doordachte prognose van een mogelijke uitweg waarnaar nog nader onderzoek zal moeten worden gedaan om metterdaad te komen tot een adequate strategie voor de jaren '70 en '80. Een boek, dat een ieder tot nut zal kunnen strekken door de voortreffelijke informatie die het aandraagt. W. WALTHUIS

The Soviet air force since 1918, door A. Boyd, 259 blz., geïll. Uitg.: Macdonald and Jane's, Londen, 1977. Prijs: £ 6.50.

De spectaculaire uitbreiding van de Sovjetmarine heeft in de laatste jaren allerwegen grote aandacht getrokken. Vette krantekoppen wezen op het gevaar dat het Westen heeft te duchten van de Rode vloot, commentatoren van radio en televisie verdiepten zich daarin, foto- en filmreportages van het opdringen van de Sovjet-Unie in de maritieme sfeer illustreerden de Sovjetopmars ter zee. Merkwaardigerwijze lijkt het wel alsof er terzelfder tijd geen enkele be-

langstelling was voor de toch ontzagwekkende versterking van de Sovjetluchtmacht, die in de eerste vijf jaren van dit decennium haar aandeel in het — bovendien nog sterk gestegen — totaal der militaire uitgaven zag toenemen van 17 naar 20%, in een periode waarin de Sovjetmarine op 18% daarvan bleef staan. Dat de Sovjet-Unie per jaar meer dan 1800 militaire vliegtuigen aanmaakt — waarvan meer dan de helft gevechtsvliegtuigen van het hoogste prestatieniveau — schijnt slechts zeer weinigen te interesseren, en het diepe-penetratievermogen van de *Backfire* lijkt uitsluitend ter tafel te komen bij de onderhandelingen

over een nieuw SALT-akkoord; zelfs de onrustbarende vermeerdering van de luchttransportcapaciteit — die toch een aanzienlijke versnelling van de opbouw van het grondstrijdkrachten-potentieel impliceert alsmede een vergroting van het vermogen eventuele operaties van luchtlandingseenheden op het Europees operatietoneel met versterkingen en logistiek krachtig te steunen — schijnt de gemoederen in het Westen niet te kunnen verontrusten. De insiders zullen echter beamen dat de luchtmacht van de Sovjet-Unie een geduchte factor vormt in het streven de machtsbalans te doen doorslaan naar de kant van het Warschau-Pact. Om die reden is het dan ook voor de serieuze belangstellenden meer dan ooit geboden zich op de hoogte te stellen van de ontwikkelingen van de Rode luchtstrijdkrachten en zich te vergewissen van de strategische en tactische opvattingen dienaangaande. Daarbij kan dit nieuwe boek uitstekend dienen als wegwijzer.

Het is een veel voorkomend misverstand te menen dat de Sovjetluchtmacht in de eerste tijd na de Oktoberrevolutie in 1917 moest worden opgebouwd van wat tegenwoordig als nullijn zou worden aangeduid. Niets is minder waar, want de kern van het Rode luchtwapen werd gevormd door meer dan 1000 vliegtuigen die waren overgebleven uit de Tsaristische strijdkrachten en omstreeks 60% daarvan was nog inzetbaar; de befaamde viermotorige (!) bommenwerpers — *Il'ya Muromets* — naar het ontwerp van de toen nog in Rusland werkende vliegtuigbouwer Sikorski waren een geducht aanvalswapen, zowel na de hervatting van de strijd tegen Duitsland, als in de Burgeroorlog waarin de *Krasny Voенно-vozdushny Flot* (Rode Luchtvloot) werd ingezet voor de verdediging van de jonge republiek. Uit dat aanvankelijke potentieel groeide moeizaam een luchtmacht die nog lang niet op eigen benen kon staan

omdat de eigen vliegtuigindustrie nog in de kinderschoenen stond en er bovendien geen duidelijk beleid voor de ontwikkeling van het luchtwapen was geformuleerd.

De Tweede Wereldoorlog beroofde de Sovjetluchtmacht eerst van haar middelen maar deed in de vervolgfase de aantallen én de kwaliteit van de beschikbare vliegtuigen sterk toenemen. De jaren na de oorlog gaven een bijna onvoorstelbare uitbreiding te zien, mede mogelijk gemaakt door een met geallieerde hulp op niveau gebracht produktieapparaat dat klaarblijkelijk niet de geringste moeite heeft gehad met de aanpassing die

noodzakelijk werd met de komst van het straalvliegtuig, de helikopter en de kernenergie, zij het dat naar Westelijke maatstaven de vooruitgang van de technologie niet altijd zichtbaar is in met name de ruwe afwerking van de vliegtuigen die bovendien vaker opeenvolgende generaties zijn van een geslaagd en beproefd type dan radicaal nieuwe ontwerpen. Hoe het ook zij, het verhaal van die groei is zeer boeiend.

Men behoeft dan ook werkelijk geen luchtvaartenthousiast te zijn om zich voor dit uitstekend gedocumenteerde boek, dat in relatief weinig tekst

een overvloed aan informatie verschaft, te interesseren, en ook buiten kringen van inlichtingenpersoneel zal er stellig naar worden gegrepen. Terecht, want de ontwikkeling van de Sovjetluchtmacht moge dan niet regelmatig met ophefmakende artikelen in de wereldpers worden begeleid, het is ontegenzegglijk een onderwerp dat onder geen beding mag worden veronachtzaamd. Wie dat tot dusverre wél zou hebben gedaan, kan thans zijn achterstand in kennis goeddeels inhalen met behulp van dit voortreffelijke werk, dat derhalve zeker een groot lezerspubliek zal trekken.

W. WALTHUIS

MAAK U NIET BEZORGD

dat u na dienstverlating de

MILITAIRE SPECTATOR

niet meer zult ontvangen:

als lid van de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap vindt u hem maandelijks in uw bus! Bovendien driemaandelijks Mars in Cathedra. Voor f 25,— per jaar!

Snel een briefkaart aan de secretaris

NASSAULAAN 6, ZOETERMEER

en uw bezorgdheid is over !